

Na osnovu člana 12. stav 1. tačka f) i l), člana 18. stav 1. tačka b) Ustava Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01 i 28/04) i člana 47. stav 1. Zakona o prostornom uređenju („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 7/05), Skupština Kantona Sarajevo, na sjednici održanoj dana 23.11.2009. godine, donijela je

PROSTORNI PLAN POSEBNOG PODRUČJA PIRODNOG NASLIJEĐA «VODOPAD SKAKAVAC»

1. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

1.1. OPĆI CILJEVI

- Maksimalno afirmisati kategoriju zaštite objekta prirodnog naslijeđa «Spomenik prirode»;
- U skladu sa novom korigovanom granicom obuhvata ovog zaštićenog objekta prirodnog naslijeđa izvršiti usklađivanje iste u razvojno-planskom dokumentu Prostorni plan Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023.godine;
- Zaštititi biološku raznolikost na način da se preduhitre mogući negativni uticaji na postojeće sisteme u smislu onečišćenja vode zraka i zemljišta ili eksploatacije prirodnih izvora;
- Uspostaviti novu kvalitetnu i primjerenu turističku koncepciju i tome odgovarajuće upravljanje u skladu sa uvjetima zaštite i cjelovitim prostorno-funkcionalnim tretmanom prostora.

1.2. POSEBNI CILJEVI

- Omogućiti posjetiocima motorizovan pristup do granica obuhvata, predvidjeti i poboljšati posjetu zaštićenom području u skladu sa planiranim kapacitetima i uvjetima kontrole i upravljanja;
- Osigurati bezbjedan pristup posjećivanja i razgledanja vodopada;
- Preferirati jednodnevnu izletničku posjetu sa ponudom tkz. ekološkog turizma;
- Razvoj sadržaja bazirati na kapacitetima rekonstruisanih objekata južnog dijela obuhvata usklađenim sa ograničenjima i mjerama zaštite;
- Motivisati odlazak i zadržavanje na sjevernom dijelu obuhvata (doživljaj prostora) uvođenjem nekih novih sadržaja;
- Obnoviti naselje Luke (povratak stanovnika) a i posmatrati ga u funkciji razvoja eko turističke ponude za posjetioce ovog područja.

2. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA

2.1. PRIRODNI IZVORI I USLOVI

Geodetske podloge

Za potrebe izrade Prostornog plana posebnog područja prirodnog naslijeđa „Vodopad Skakavac“ korištene su geodetske podloge razmjera od R=1:1000 do 1:25.000, kao i podaci novog katastarskog premjera koji su dobiveni od općinskih službi za katastar. Na osnovu tih podataka dobiven je uvid u evidenciju o razgraničenju posjeda privatnog i državnog sektora, i kao takav, korišten tokom izrade Plana. Gruntovnim stanjem posjednika Zavod ne raspolaže.

Geografski položaj

Objekat prirodnog naslijeđa kategorije Spomenik prirode “Vodopad Skakavac” nalazi se u sjevernom dijelu Kantona Sarajevo. Zahvata prostor južnih obronaka Ozrena, vrha i sjevernih padina brda Bukovik dotičući se usjekom Peračkog Potoka koji svojim tokom po pravcu istok-zapad dijeli ukupan teritorij na približno dva jednaka dijela. Ukupna teritorija obuhvata dijelove četiri administrativne općine: Stari Grad, Centar, Vogošća i Ilijaš na ukupnoj površini od 1430,70 ha .U odnosu na urbano područje grada Sarajeva, južne granice obuhvata su udaljene cca 8,00 km zračne linije ili 12,00 km slijedeći postojeću saobraćajnicu Koševo-Nahorevo.

Karakteristike reljefa

Prostor Skakavca sa planinom Ozren (1453,00m) čini jedinstvenu geomorfološku cjelinu sa osnovnim dinarskim smjerom pružanja sjeverozapad-jugoistok. Teren obuhvaćenog područja je izrazito planinski, većim dijelom strm i naget u više pravaca, karakteristično valovit sa dubokim usjekom Peračkog Potoka presječen po pravcu istok zapad na dvije cjeline. Nadmorska visina se kreće u rasponu najvišeg vrha Bukovik k.1534 m do korita i klisure Peračkoga Potoka 700,00-920,00 m kota terena. Pristupne komunikacije i većina kretanja unutar obuhvata su u visinskom rasponu 1125,00 – 1400,00 m.n.v.

Geomorfološke karakteristike

Skoro sve planine u okolini Sarajeva su pretežno izgrađene od krečnjaka i vulkansko sedimentnih tvorevina. Za vodopad Skakavac je konstatovano da je usječen u krečnjake i dolomite, preko kojih su zatalasani (ubrani) sedimenti mlađeg fliša. Vodopad Skakavac sa neposrednim okruženjem je, kao spomenik hidrološke vrijednosti u površini od 4,00 ha, bio zaštićen posebnim aktom Zemaljske vlade SRBiH, 1954.godine. Evidentirani geomorfološki spomenici unutar obuhvata su: klisure ili dijelovi klisura Babinog, Peračkog Potoka, Sušica, Stublinski, Jasikovica Potok; te Crvene Stijene, Kečina Stijena, Vranjska Stijena, Uževica i sl.).

Klimatske karakteristike

Područje karakteriše umjereno-kontinentalna klima sa snažnim uticajem planinske klime. Srednja godišnja temperatura šireg okruženja je oko 5°C i izraženim velikim rasponom najniže (Pale -32,5°C) i najviše temperature (Pale 32°C). Slične temperature se mogu očekivati i u predmetnom obuhvatu, ali i sa mnogim specifičnostima u kanjonsko- klisurastim dijelovima, na padinskim kosama i planinskim grebenima. Padavine u predmetnom obuhvatu odgovaraju prosjecima padavina šireg okruženja Sarajeva oko 930 mm/god., Pale 1000 mm/god., ali mogu da ispoljavaju i određene osobenosti obzirom na složen reljef i specifičnosti biljnog pokrivača. Za predmetno područje nisu vršena posebna proučavanja mikroklimatskih karakteristika i

podaci su dati na osnovu mjerenja kod hidrometeoroloških stanica Bjelave, Butmir i Pale.

Pedološke karakteristike

U granicama prostornog obuhvata prisutno je pet vrsta zemljišta datih prema zastupljenosti: (Pedološka karta Jugoslavije 1:50.000 Bosna i Hercegovina sa Tumačem pedološke sekcije Sarajevo1):

- rendzine i smeđa tla na jedrim krečnjacima i dolomitima
- smeđa eutrična i smeđa kisela tla na flišu
- sirozemi i rendzine na jedrim krečnjacima
- sirozemi na jedrim krečnjacima
- smeđa kisela tla na pješčarima i glincima

Spektar kultura koji se ovdje može uzgajati je ograničen kvalitetom zemljišta-uglavnom V i VI bonitetna kategorija. Nagib, stjenovitost, plitkoća zemljišta uz potpuno isključenje mogućnosti upotrebe vještačkih sredstava ali i ograničenu mogućnost upotrebe organskih đubriva i ograničene mogućnosti obrade usmjerava proizvodnju na korištenje površina uglavnom kao livada i pašnjaka.

Vegetacijske karakteristike

Izražen stepen heterogenosti prirodnih faktora (reljef, geološka podloga, tipovi zemljišta, klimatski parametri i sl.) uslovio je veliku biološku raznolikost posmatranog područja, a koja se iskazuje kroz singenetske specifičnosti šumskih i nešumskih ekosistema.

Registrovano je više od 1.500 vrsta viših biljaka. Specifičnosti ovog područja ističu se kroz bogatstvo biljnih i životinjskih oblika a koji su organizovani u oko 200 ekoloških sistema nivoa asocijacije, 63 nivoa vegetacijske sveze i podsveze, 35 vegetacijskih redova i 21 sistema nivoa vegetacijske klase. U vegetacijsko-ekološkom pogledu područje karakteriše najviši stupanj vegetacijske i ekološke raznolikosti. U granici posmatranja najzastupljenija namjena je «šume i šumska zemljišta». U strukturnom smislu iskazuju se kao visoke šume, visoke degradirane i izdanačke šume, a što potvrđuje i sintaksonomski pregled biljnih zajednica. Također treba istaći da je cijelo područje veoma bogato vrstama (blizu 400) koje po osnovu fiziološko-farmakološkog djelovanja spada u grupu medicinske flore (ljekovite, jestive, aromatične i vitaminske biljake), a zastupljeno je i različito medonosno bilje. Područje karakteriše i veliko bogatstvo vrsta gljiva.

Karakteristike faune

Područje karakteriše i veliko bogatstvo faune koja obitava na ovim prostorima. Veza populacija životinja i producentske komponente ekosistema ukazuje na dobro uspostavljene lance ishrane, odnosno na postojanje uslova koji osiguravaju opstanak vrsta. Mnoge vrste su endemične te i sa ovog aspekta prostor iskazuje niz specifičnosti. Učešće produktivnih površina u granici posmatranja osigurava uslove života, opstanka i razmnožavanja određenog broja divljači. U obuhvatu ima vrsta koje su zaštićene, ali i onih koje su nezaštićene. Evidentirani postojeći broj divljači je ispod gospodarskog kapaciteta i prirodnih mogućnosti ovog područja. Kapacitet područja za uzgojne vrste

srnu, medvjeda, divlju svinju, tetrijeba velikog i zeca su veći što će se i utvrditi po osnovu bonitetnih vrijednosti područja.

Hidrološke karakteristike

Sa hidrološkog aspekta posmatani obuhvat je vrlo specifičan. Slivno područje potoka Skakavac smješteno je u jugozapadnom dijelu sinklinale Ozren-Luke u kojoj je formirana najznačajnija akumulacija podzemnih voda u obrađivanom području, a i pravac kretanja podzemnih voda koje ističu na vrelu Skakavac predisponiran je položajem te sinklinale. Prihranjivanje akumulacije podzemnih voda je atmosfersko (padavine), a pražnjenje je na izvoru Skakavac koji u ovom obuhvatu predstavlja hidrogeološki objekat prvog reda, a vodopad Skakavac visine 98,00m predstavlja i jedan od najvećih vodopada u BiH.

Hidrografsku okosnicu ovog područja čini Perački Potok čija dolina dijeli obuhvat na dva nejednaka dijela. Najuzvodniji u obuhvatu je Babin Potok koji, nakon uliva desne pritoke Lješnice, prerasta u Perački Potok. Njegove desne pritoke su Sušica, Jasikovački Potok i Jasikovica, a lijeve: Miljevački Potok, Seljinovački i Potok Skakavac koji se formira od povremenih izvora lociranih između Bukovika i Bijeke Ravni (jedan krak) i izvora u rejonu Zapladnje (drugi krak). Potok ima povremen karakter sa velikim oscilacijama proticaja sve do izvora Skakavac, kada postaje potok sa stalim proticajem.

Na lepezastom proširenju doline potoka Skakavac, u zoni devastiranog planinarskog doma, iznad puta, nataložena je sedra. Na osnovu njene debljine i rasprostranjenosti može se zaključiti da je u geološkoj prošlosti ovom dolinom proticala znatno veća količina vode od sadašnje. Prisustvo sedre i njeno stvaranje u manjem obimu danas ukazuje na prihvatljiv nivo biološke i fizičko-hemijske očuvanosti kvaliteta vode izvora Skakavac.

Nizvodno od sela Perca, Perački Potok prelazi u rijeku Vogošću. Osim ovih vodotoka među osnovne vrijednosti Druge zaštićene zone spadaju i: Vrelo Bukovik, vrela ispod Bukovika, vrela ispod Vranjske Stijene, te vrela ispod Stublina. Unutar obuhvata treba pomenuti i vrela: Peračko Vrelo, Skakavac i Močilo. Sa hidrološkog aspekta najznačajnije je Peračko Vrelo, zbog izdašnosti od cca 100 l/sec.

Kulturno-historijsko naslijeđe:

Prirodno naslijeđe

Ključna vrijednost obuhvata Spomenika prirode je vodopad Skakavac. Evidentiran je kao spomenik hidrološke vrijednosti još 1954.godine kada je sa neposrednim okruženjem u površini od 4,00 ha bio zaštićen posebnim aktom Zemaljske vlade SRBiH.

Potok Skakavac se formira od povremenih izvora lociranih između Bukovika i Bijeke Ravni (jedan krak) i izvora u rejonu Zapladnje (drugi krak) i ima povremen karakter sa velikim oscilacijama proticaja. Vodopad visine 98,00 m, se ubraja među najviše u BiH, a nalazi se približno na pola puta od izvora i stalnog toka potoka Skakavac do njegovog ušća u Perački Potok udaljenosti oko 1,20 km zračne linije. Promjenjiva i relativno mala izdašnost vode, kao i sjeverna padina i nepovoljan prilaz s gornje strane, su karakteristike koje otežavaju pogled i prezentaciju ovog vrijednog hidrološkog objekta.

Istovremeno je ukupno bliže i šire okruženje registrovano kao sastvni dio valorizovane prirodne cjeline koju čine: klisure Peračkog Vrela i Babinog Potoka, Sušica, Stublinski i Jasikovački Potok, Crvene Stijene, Vranjska Stijena i Uževica sa svojim geomorfološkim fenomenima, te specifičan, vrijedan, često endemski vegetacijski sklop.

Svi geomorfološki fenomeni imaju visoku indikatorsku vrijednost u kategorizaciji specifičnih biotopa i doprinose atraktivnosti istraživanog prostora.

Graditeljsko naslijeđe

Predmetno područje karakteriše malo objekata graditeljskog naslijeđa. Evidentirana su dva pravoslavna groblja („pod Jasikom“, u naselju Luke), a u kontaktnim zonama muslimansko groblje i na nekoliko lokaliteta srednjevjekovne nekropole stećaka, pojedinačno ili u manjoj grupaciji.

Nedavnim istraživanjima evidentirano je, u neposrednoj blizini Peračkog Potoka, nalazište nekropole stećaka iz XIII i XIV stoljeća. Lokalitet se nalazi unutar Prve zaštićene zone u području šumskog zemljišta. Radi se od oko 70 stećaka: sanduci sa postoljem 47, zatim ploča izrazito velikih dimenzija 13, sljemenjaka manjih i većih sa postoljem oko 6, te amorfnih oblika oko 15. Ono po čemu je ova nekropola specifična je i način obrade kamena. Naime, pojedini promjeri stećaka pokazuju prisustvo dva stilska pravca.

Sudeći po monumentalnosti i brojnosti monolitnih kamenih gromada može se konstatovati da je riječ o velikoj porodičnoj zajednici na čijem čelu je bio ugledni poglavar, vojskovođa ili starješina pomenute zajednice.

Zbog velike vrijednosti i značaja nekropolu je potrebno učiniti pristupačnom na način da se okolni teren uredi i obilježi. Daljim tretmanom je planirano da se istaknu ambijentalne karakteristike užeg i šireg okruženja, čime se ovoj nekropoli kao i ukupnom prostoru daje pripadajući veći značaj.

Uz pristupnu komunikaciju iz pravca Nahoreva (Općina Centar), u neposrednoj blizini obuhvata (cca 400m), nalazi se spomen obilježje novije historije. Izgrađeno je spomen obilježje borcima i stanovnicima sela Nahorevo ubijenim u proteklom ratu. Spomen obilježje se nalazi na manjem proširenju puta na uređenoj površini sa klupama-odmorištem.

2.2. STVORENI USLOVI

Naselja

U datim granicama posmatrano područje je skoro nenaseljeno. Registrirano je naselje Luke, kao naseljeno mjesto tipa „seosko naselje“, koje administrativno pripada općini Ilijaš a funkcionalno gravitira Vučjoj Luci i Palama. Naselje je teško dostupno, bez napajanja strujom, vodu crpi iz okolnih nekaptiranih vrela. Postoji lokalno groblje i nema druge komunalne niti društvene infrastrukture. Unutar obuhvata su registrirani još i pojedinačno ili u manjim grupacijama pozicionirani privatni, uglavnom napušteni seoski objekti kao i objekat planinarskog doma na Bukoviku.

Stanovništvo, kao lokalna zajednica, je izuzetno malobrojno, sadašnjim stanjem nije prisutno niti evidentirano.

Infrastrukturni sistemi

Saobraćaj

Opremljenost područja komunalnom infrastrukturom je slaba. Predmetnom obuhvatu moguć je kolski prilaz iz četiri pravca:

- sa juga iz pravca Općine Centar Sarajevo - postojeća saobraćajnica preko Nahoreva,
- sa istoka iz pravca Općine Stari Grad Sarajevo - postojeća saobraćajnica preko Hreše,
- sa zapada iz pravca Općine Vogošća - seoskim putem preko Blagovca i Tihovića,
- sa sjevera iz pravca Općine Ilijaš - iz pravca naselja Stubline.

Postojeće komunikacije u granici obuhvata mogu se svrstati u kategoriju šumskih puteva sa makadamskom ili zemljanom završnom obradom, ukupne dužine cca 15,00 km¹. Prilaz iz općine Centar, preko Nahoreva, je obnovljen ali u okviru postojećih gabarita i bez odgovarajućih putnih elemenata za trajnije obezbjeđenje od vremenskih uticaja.

Telekomunikacije

Telekomunikaciona infrastruktura zastupljena je na najvišoj tački obuhvata-vrhu Bukovik, gdje su izgrađeni antenski sistemi više korisnika (Federalne direkcije za civilnu avijaciju, PTT-a i OHR-a). To su obnovljeni i pojačani uređaji koji su instalirani na površini cca 2000,00 m² i koji se napajaju podzemnim elektroenergetskim kablom 10(20) kV, koji prolazi trasom iz pravca Nahoreva, Vrela i Uževice. Na lokalitetu releja izgrađena je trafostanica 10(20)/0,4 kV, kao zidani objekat gabarita 10,00x10,00 m, u funkciji snabjevanja relejnih uređaja.

Energetika

Elektroenergetska infrastruktura zastupljena je sada jedino na najvišoj tački obuhvata-vrhu Bukovik gdje su izgrađeni antenski sistemi više korisnika (Armije BiH, PTT-a i OHR-a). To su obnovljeni i pojačani uređaji koji su instalirani na površini cca 2000,00 m² i do kojih je doveden podzemni elektroenergetski 10(20) kV kabl trasom iz pravca Nahoreva, Vrela i Uževice. Na lokalitetu releja izgrađena je trafostanica 20/0,4 kV kao zidani objekat gabarita 10,00x10,00 m u funkciji snabjevanja telekom uređaja.

Hidrotehnika

Sa hidrotehničkog aspekta najznačajnije je Peračko Vrelo, kako zbog izdašnosti od cca 100 l/sec.tako i zbog činjenice da je ono još od prije rata većim dijelom kaptirano i da se koristi za vodosnabdijevanje. Iako je voda izvrsnog kvaliteta, prije rata se koristila kao tehnološka voda za fabrike „Unis-Pretis“, i za naselje Blagovac, a poslije rata se, preko centralnog vodovodnog sistema, koristi za javno vodosnabdijevanje područja Općine Vogošća i za naselje Blagovac. U skladu sa važećom regulativom u ovoj oblasti je prije rata definisana Odluka o zaštiti izvorišta vode za piće u slivu rijeke Vogošća, koja se odnosi na zaštitu Peračkog Vrela i zahvat iz otvorenog toka rijeke Vogošća u prostoru bivših fabrika «Unis»-a.

Osim objekata za kaptiranje i transport zahvaćenih količina vode Peračkog Vrela (I zona sanitarne zaštite) i rezervoara uz južnu granicu obuhvata, unutar predmetnog obuhvata ne postoje objekti koji pripadaju komunalnoj hidrotehnici.

2.3. OGRANIČENJA I USLOVI ZAŠTITE

Odluka o proglašenju šireg područja vodopada «Skakavac» spomenikom prirode („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 10/02) kao i usmjerenja naknadno urađenih

Ekspertiza iz pojedinih razvojno-planskih oblasti, bili su osnov za projekciju prostornog razvoja, odnosno definisanje namjene površina posmatranog područja.

Urađene Ekspertize su dopunile i upotpunile analitičkim usko-specijalizovanim podacima, sliku predmetnog područja sa aspekta ukupnosti vrijednosti istaknutih u Elaboratima koji su bili osnov za proglašenje područja zaštićenim (Elaborati: „Valorizacija

prirodnih vrijednosti područja Skakavac“, „Separat zaštita šireg prostornog obuhvata Skakavac“).

Na osnovu zastupljenosti i rasprostranjenosti valorizovanih vrijednosti, u granici posmatranja utvrđene su tri zaštićene zone rangirane u tri nivoa: Prva zaštićena zona (nukleus), Druga zaštićena zona (pufer) i Treća zaštićena zona (tranzicijska prelazna zona). Utvrđene zone zaštite sa preciziranim mjerama zaštite i mogućim intervencijama u zaštićenom području iskazale su se kao ograničenje kod utvrđivanja Projekcije prostornog razvoja.

Prva zaštićena zona (nukleus) zauzima značajan dio centralnog dijela obuhvata. Spektar specifičnih vrijednosti zahtjeva primjenu strogih mjera zaštite a koje se odnose prije svega na isključenje svakog oblika gradnje, uređenja i korištenja zemljišta.

Druga zaštićena zona (pufer) zauzima površine između nukleusa i Treće zaštićene zone, a djelimično i granica obuhvata. Karakterišu je nešto blaže mjere zaštite nego za nukleus zonu. Prostor čini pretežno državno šumsko zemljište uz manju zastupljenost poljoprivrednog zemljišta (privatni sektor) u područjima: Ravne, uz Perački Potok, te dijelovima područja Jasikovice i Stublina.

Treća zaštićena zona, kao prelazna-tranzicijska zona, štiti predhodne dvije strožije zone. Ne predstavlja jednu površinu nego je zbir 6 odvojenih cjelina: u području Bukovika i Općini Stari Grad, sela Luke, u područjima Stublina i Jasikovice Općine Ilijaš, te rubnih dijelova zaseoka Perca Općine Vogošća. Obuhvaćeno je uglavnom privatno poljoprivredno zemljište, a manje ima šumskih površina.

Zastupljenost zaštićenih zona unutar obuhvata:

I zaštićena zona	448,47 ha
II zaštićena zona	616,90 ha
III zaštićena zona	353,72 ha
(III/1+III/2+ III/3+III/4+III/5+ III/6 = 224,41+42,39+42,19+24,57+16,74+3,42)	
I zona sanitarne zone Peračkog Vrela	11,61 ha
UKUPNO OBUHVAT	1430,70 ha

U Planu su prikazane I-a i II-a zona sanitarne zaštite Peračkog Vrela (u skladu sa Odlukom o zaštiti izvorišta vode za piće u slivu rijeke Vogošće) i čine jednu od namjena površina u granici posmatranja na koju se odnose mjere i ograničenja u skladu sa pomenutom Odlukom, a kompatibilne su sa mjerama zaštite u zaštićenim zonama u kojim se nalaze.

Obzirom na sve ranije izloženo u vezi eksploatacije Peračkog Vrela, nakon sveobuhvatne analize, došlo se do zaključka da se područje I-e zone sanitarne zaštite Peračkog Vrela („Odluka o zaštiti izvorišta vode za piće u slivu rijeke Vogošća“) mora posmatrati eksteritorijalno iz Prve zaštićene zone (nukleusa) utvrđene Odlukom o proglašenju šireg područja vodopada «Skakavac» spomenikom prirode. Ovo iz razloga što eksploatacija vode, kao zatečeno stanje koje nije moguće promijeniti, nije kompatibilna sa ostalim aspektima zaštite u zoni nukleusa.

To sa planerskog aspekta znači da se unutar nukleusa izuzima područje I-e (uže) zone i da se ono po svojoj namjeni i prema ovom Planu definiše kao zona sanitarne zaštite Peračkog Vrela (11,61 ha).

Također, u Planu je data granica obuhvata područja izvora i potoka Skakavac unutar koje će se vršiti usaglašavanje zona sanitarne zaštite Peračkog Vrela, u skladu sa „Pravilnikom i uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koja se koriste ili planiraju da koriste za piće („SI.Novine FBiH“, br.51/02 – čl.43 i čl.46).

Taj obuhvat, ukupne površine 60,14 ha se proteže kroz sve tri zaštićene zone. Dio koji je u nukleusu (27,42 ha) ima kompatibilne mjere zaštite u svim aspektima. Za dijelove tog obuhvata koji se nalaze u Drugoj (11,90 ha) i Trećoj (20,82 ha) zaštićenoj zoni primjenjuju se mjere i ograničenja koja važe za nukleus.

Precizne granice mogu se definisati samo na osnovu terenskih usko specijalističkih istraživanja pa je to neophodno i uraditi u skladu sa pomenutim Pravilnikom i važećom regulativom u oblasti voda.

2.4 STANOVNIŠTVO I NASELJA

Unutar predmetnog obuhvata jedino cjelovito naseljeno mjesto tipa „seosko naselje“, utvrđeno razvojno-planskim dokumentom Prostorni plan Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023. godine, je selo Luke površine 4,13 ha i nalazi se u Trećoj zaštićenoj zoni. Potrebna je njegova obnova kako bi se osigurao povratak ranijih stanovnika. Sadašnje izgrađene parcele su povezane i okupljene definiranom granicom naselja unutar koje je moguća izgradnja stambenih i pomoćnih objekata u funkciji naselja i ukupne zaštićene teritorije kojoj naselje pripada, uz strogo uslovljene norme za eliminisanje negativnih uticaja na kvalitet prirodnih, posebno vodnih resursa. Planirano je da se unaprijedi autohtono stanovanje uz tradicionalne djelatnosti poljoprivrede i prikladne kućne radinosti u obimu zadovoljenja vlastitih potreba i potreba posjete ili prolaska kroz područje Skakavca. Unutar ove površine, osim lokalnog seoskog groblja, na ulazu je predviđena izgradnja sadržaja društvene infrastrukture, tj kontrolno-prihvatnog punkta sa mogućom uslužno-ugostiteljskom, smještajnom namjenom. Unutar datih granica uz zatečenu parcelaciju predviđena je izgradnja i uređenje u skladu sa općim uvjetima datim za Treću zaštićenu zonu.

NASELJE LUKA

Naselje Luka / ukupno	4,13 ha
stambena namjena	3,56 ha
groblje	0,11 ha
društvena infrastruktura (Upravitelj)	0,15
ha	
saobraćajnice unutar sela	0,31
ha	

Drugi lokalitet - područje Jasikovice je nova građevinska površina. Zahvata tri susjedne parcele izvan granica II zone sanitarne zaštite Perečkog Vrela, a koja na površini od 1,33 ha omogućava izgradnju grupacije vikend gradjevina u blizini drugih sadržaja planiranih da potaknu razvoj ovog dijela zaštićenog teritorija. Preparcelacijom se predviđa formiranje novih parcela i maksimalna izgrađenost 10%. Uređenje parcele i moguće djelatnosti su u skladu sa mjerama Treće zaštićene zone.

Osim opisanih grupacija stambene izgradnje prikazane površinom građevinskog zemljišta, u svim zaštićenim zonama evidentirani su pojedinačni stambeni objekti unutar namjene poljoprivredno zemljište. Ovi objekti su prikazani na kartama oznakom „k“ što

pokazuje njihovu zastupljenost, dok je njihova veličina i sadržaj ovisan od položaja unutar obuhvata, odnosno pripadnosti zoni zaštite.

Planirana je obnova svih legalno izgrađenih građevina.

Unutar Prve i Druge zone zaštite pojedinačni objekti se mogu rekonstruisati na starim temeljima u gabaritu i izgledu originalne ili idealizirane tradicionalne kuće prilagođene klimatskim uslovima planinskog tipa. Konstrukcija i materijali po uzoru na karakterističnu gradnju lokalnog ambijenta, opremljenost infrastrukturom u skladu sa ograničenjima

pripadajuće zaštićene zone. Izgradnja novih stambenih objekata sasvim je isključena. U skladu sa prostornim mogućnostima i neopremljenosti infrastrukturom, moguća je stambena namjena za povremeni sezonski boravak.

Uz sjevernu granicu obuhvata, uz područje Jasikovece, ali unutar druge zone sanitarne zaštite Peračkog Vrela, evidentirana su, uz lokalni put 4 ranije izgrađena i devastirana stambena objekta. Devastirani i napušteni objekti se mogu obnoviti na istom mjestu i u okviru ranijih gabarita.

Unutar Treće zaštićene zone je kod obnove ranijih objekata planirana zamjenska izgradnja i mogućnost većeg gabarita. Namjena je stanovanje kao kuća za odmor samostalno ili zajedno sa ugostiteljsko - smještajnom funkcijom manjeg obima i ograničene usluge. Primjeren i realan sadržaj je tradicionalna seoska kuća za sezonski boravak vlasnika, za prihvata ili iznajmljivanje posjetiocima ili ciljanim grupama koji rekreativno ili istraživačko-namjenski trebaju smještaj za boravak sa noćenjem. Ostali objekti se obnavljaju u okviru ranije namjene i kapaciteta. Moguća spratnost objekata je suteran, prizemlje i potkrovlje, mogući pomoćni objekti vezani za osnovni gabarit, arhitektura i izvođenje tradicionalnim materijalima i tehnologijama sa svim karakteristikama ambijenta. Vanjska uređenja parcela podrazumijevaju boravak i uslugu na otvorenom: terase, nastrešice, ognjišta, i slično uz prikladan vanjski mobilijar. Razmještaj i uređenje je potrebno prilagoditi prirodnom reljefu bez zasjecanja podziđivanja ili nasipanja zatečenog terena. Pri planiranim i datim kapacitetima priključak struje je moguć ali ne i obavezan, voda i kanalizacija se rješavaju lokalno.

Svi objekti mogu određenim sadržajima (etno-prostor, proizvodnja i prodaja proizvoda domaće radinosti, kraći odmor i zadržavanje i sl.) biti vid upotpune ukupne ponude ovog područja u sadržajno-funkcionalnom smislu. Komunalno opremanje objekata moguće je samo u okviru najnužnijih priključaka.

Kod definiranja dozvoljenih aktivnosti treba strogo voditi računa da ne dođe do ugrožavanja kvaliteta i kvantiteta vodnih resursa.

Uz datu izgrađenost računa se da jedino naselja Luka sadrži stalno stanovništvo, dok će grupacija objekata na lokalitetu Jasikovica i druga mjesta gradnje karakterisati sezonski ili periodičan boravak.

2.5. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

Unutar posmatranog obuhvata sadržaji društvene infrastrukture zasupljeni su u vrlo ograničenoj, specifičnoj formi i kapacitetu i upotpunosti prilagođeni karakteru i potrebama prostora kao objekta prirodnog naslijeđa.

Stanovništvo je, u pogledu zadovoljenja potreba za sadržajima ove namjene (zdravstvo, školstvo, socijalna zaštita, dječija zaštita, i sl.), usmjereno na susjedna područja gdje može optimalno zadovoljiti potrebe.

U predmetnom obuhvatu je ova namjena zastupljena kroz objekte Upravitelja, turističko-ugostiteljske objekte.

Objekti Upravitelja

Zaštićeno područje prirodnog naslijeđa sa svojim karakteristikama i uvjetima ima specifičan razvoj koji se, između ostalog, manifestuje u potrebi da se za ukupan obuhvat ustanove punktovi za Upravitelja, koji objedinjuje, organizuje i prati realizaciju planskih postavki. Upravitelj će uz nadzor obezbjeđivati servisne i informacione usluge posjetiocima pa je realna i planirana pretpostavka da su punktovi Upravitelja istovremeno i glavni turistički punktovi. To su tačke gdje posjetilac dobiva informaciju o kretanju i ponašanju u zaštićenom prostoru, eventualno vodiča i prevoz, prihvata, kraći odmor, kupovinu i pomoć, toalet, te sličnu uslugu u sklopu dnevnog zadržavanja. Planirani su na izloženim pogodnim mjestima, prilazima ili raskrsnicama koje je potrebno kontrolirati. Pozicioniranjem i uređenjem na datim lokalitetima podrazumijavaju se i druge funkcije koje će Upravitelj organizirati u okviru svoje nadležnosti.

Planiranom prostornom organizacijom predviđena su tri međusobno udaljena punkta na različitim prilazima, odnosno uz granice obuhvata iz raznih pravaca dolaska uvažavajući terenske mogućnosti, funkcionalnu poziciju i pokrivenost ukupnog obuhvata. Punktovi Upravitelja se nalaze u općinama:

- Ilijaš - 2 lokaliteta, na prilaznim putevima uz granicu obuhvata i unutar Treće zaštićene zone. Lokaliteti su na sadašnjim kolskim prilazima obuhvatu, koji će biti mjesta kontrolisanog ulaza i krajnja tačka individualnog motorizovanog prevoza.
- Centar Sarajevo - 1 lokacija na pogodnom zemljištu putne raskrsnice unutar Druge zaštitne zone. Ovaj lokalitet ne sadrži i ne dozvoljava parking površinu za posjetioce i podrazumijeva prioritarno tzv. »rendžer kuću« za potrebe i u službi Upravitelja.

Prema planiranoj i očekivanoj posjeti svi prilazi neće biti jednako frekventni, što je uz ostale uvjete rezultiralo različitim sadržajima i kapacitetima.

Predviđeni punktovi precizirani su u pogledu sadržaja i stepena izgradjenosti koji, uz opće uvjete režima zaštite predstavljaju okvir za dalje aktivnosti.

Urbanističko-tehnički uvjeti za pojedine punktove su:

Lokacija U1-rendžer kuća na Ravnama - objekat je u funkciji nadzora Upravitelja. Rendžer kuća je na raskrsnici postojećih komunikacija uz šumski rub, bez infrastrukturnih priključaka, položajno pogodna za prilaz i organizaciju potrebnih funkcija za pripadajuće okruženje gravitirajućeg područja pokrivenosti. Predviđa se gradjevina spratnosti suteran, prizemlje i potkrovlje, povučen od postojeće komunikacije 10 m, projektovan i građen kao ekološka kuća. To podrazumijeva odvođenje otpadnih voda rješenjem septičke jame po sistemu ekološke reciklaže. U nemogućnosti elektro priključka objekat predvidjeti na solarnu energiju kombinovano sa agregatskim napajanjem sa tečnim naftnim plinom. Grijanje u objektu lokalno na čvrsti energent-drva. Pomoćne objekte namjene: štala za konje, spremište za hranu, radionica i slično treba graditi iza objekta kao objekte od drveta sa vodonepropusnim podom. Objekat se arhitektonski treba prilagoditi lokalnoj klimi i planinskom ambijentu.

Lokacija U2 - ulaz u selo Luke. Unutar naselja na neizgradjenoj površini okruženo javnim komunikacijama predviđa se, iz pravca istoka gradnja punkta za Upravitelja područja. Objekat sa sadržajima u funkciji edukacije, predaha, je na usluzi stanovnicima naselja, planinarima kao i posjetiocima područja. Objekat arhitekturom i materijalizacijom treba da zadovolji uslove tradicionalne kuće iz okruženja.

Lokacija U3- ulaz kod Jasikovice – je planirana na rekreativnoj površinu uz lokalni put koji iz Vogošće preko Tihovića ide ka sjeveru spajajući okolna naselja Visojevice u Općini Ilijaš. Objekat Upravitelja je planiran na pogodnom mjestu uz saobraćajnicu između grupacije stanovanja Općine Ilijaš i odvojka za planirani planinarski dom D3 Općine Vogošća. Uz rubnu granicu državnog šumskog zemljišta predviđena je izgradnja odgovarajućeg objekta, kao servisno kontrolnog punkta za zaposlene i posjetioce prostora, koji će u okviru svojih nadležnosti biti na usluzi mještanima i okolnim posjetiocima. Unutar date rekreacione površine moguće je oformiti parcelu površine 1000,00 m² za objekat u funkciji kontrole, organizacije ulaza, servisa, i pratećih sadržaja renđera. Potrebnu infrastrukturnu opremljenost rješavati lokalno, zajedno i u kombinaciji sa susjednim sadržajima stacionarnog boravka.

Turističko-ugostiteljski objekti

Unutar predmetnog obuhvata predviđene su 3 lokacije za planinarski dom kao specifičan smještajni objekat za boravak ili izletničku posjetu. To su:

- lokacija postojećeg doma pod Bukovikom-lokalitet u Općini Stari grad Sarajevo,
- zamjenski objekat za devastirani dom uz potok Skakavac-lokalitet u Općini Centar Sarajevo,
- lokalitet na sjevernoj strani obuhvata-lokalitet u Općini Vogošća.

Izbor lokacije za planinarski dom je slijedio potrebu da se uz atraktivan položaj i terenske pogodnosti predloži parcela u državnom vlasništvu.

„D1“ - objekat planinarskog društva Bukovik, je objekat na mjestu starog doma kapaciteta cca 50 ležaja. Lokalitet čine dvije spojene parcele akademskog planinarsko-smučarskog društva Bukovik, unutar kojih je omeđena manja površina kao građevinska parcela. Lokacija se nalazi u centralnom ravnom prostoru III/1 zaštićene zone, uz novoizgrađenu komunikaciju od Gornjih Močioca prema releju. Udaljenost ovim putem od ulaza u zaštićeno područje je cca 1300,00 m, a pješačkom stazom do proplanka sa potokom Skakavac i vodopada cca 2,80 km, odnosno jedan sat rekreativnog hodanja kroz šumu. Vanjsko uređenje u okviru datih parcela može sadržavati manje rekreativne terene i drugi prikladan mobilijar u funkciji izletničke posjete i boravka na otvorenom. Izgradnja i uređenje se mogu poduzimati unutar definisane građevinske parcele površine 4000,00 m². Komunalno opremanje vršit će se u skladu sa uvjetima Treće zaštićene zone. Vizuelno i funkcionalno treba zadržati karakteristike prirodnog ambijenta.

„D2“- novi zamjenski objekat umjesto srušenog planinarskog doma na lokaciji uz potok Skakavac. Nova lokacija je dio parcele državnog šumskog zemljišta u području Ravne na kojoj se nalazi i objekat Upravitelja (U1).

Lokacija je unutar Druge zaštićene zone, koja se nalazi na raskrsnici postojećeg šumskog puta i odvojka za područje Bukovika u općini Stari Grad. Dolaskom iz Općine Centar prostor se nalazi približno na pola puta od ulaza u zaštićeno područje i vodopada Skakavac, unutar Druge zaštićene zone. Blago naget teren orjentisan prema zapadu je položajno i planerski pogodan za izgradnju i uređenje objekta doma i pratećih vanjskih sadržaja. Predviđa se kapacitet starog doma uz moguću spratnost prizemlje, sprat i potkrovlje. Uz to se podrazumijeva odvođenje otpadnih voda rješenjem septičke jame po sistemu ekološke reciklaže. U nemogućnosti elektro priključka objekat predvidjeti na solarnu energiju kombinovano sa agregatskim napajanjem na tečnim naftnim plinom. Grijanje u objektu lokalno na čvrsti energent-drva.

Parcela Planinarskog doma se treba oformiti uz postojeću komunikaciju prema vodopadu u površini koja odgovara lokaciji starog doma i uređenje pripadajućih vanjskih

prostora za boravak na otvorenom i izletničku dnevnu posjetu. Arhitektura objekta u skladu sa planinskom ambijentom u tradicionalnim materijalima lokalnog podneblja.

„D3“- lokalitet uz sjevernu granicu obuhvata u Općini Vogošća. Loše saobraćajno dostupan putem iz Vogošće i Tihovića ili Srednjeg i Stublina. Južno orjentisane livade pod Kozom ispod lokalnog puta su pogodne za rekreaciju i ishodišna su tačka za daljna kretanja i istraživanja sjeverne strane obuhvata i Crvenih Stijena. Planirana pozicija novog doma je na mjestu ranijeg objekta u posjedu Općine Vogošća. Lokalitet je granično područje državnog šumskog zemljišta. Od najbliže grupacije objekata i Upravitelja (U3) je udaljen oko 1300,00 m¹. Za upoznavanje i buduće korištenje prostora u sjevernom dijelu zaštićenog obuhvata ovo je jedinstvena lokacija čije opremanje i uređenje može potaknuti obnovu i dolazak ranijih korisnika stambenih objekata rubnih posjeda područja Stubline.

Na definisanoj građevinskoj parceli površine 4000,00 m² planiran je objekat planinarskog doma max. BGP do 500m² sa uređenjem okolnog prostora u skladu sa mogućnostima terena. Uvjeti izgradnje i opremanja kao za objekat D2.

2.6. UREĐENJE PRIRODNIH SISTEMA

Spektar prirodnih vrijednosti iskazan kroz amplitudu prisutnosti i zastupljenosti, u odnosu sa dinamikom reljefa daje ovom prostoru posebnu specifičnost i svrstava ga u red područja u kome se prirodni sistemi, tj poljoprivredno i šumsko zemljište iskazuju kao dominantni (1046,71 ha) u ukupnoj namjeni površina posmatranog obuhvata 1430,70ha. Zastupljenost indikatora po pojedinim elementima prirodne sredine, posmatrani pojedinačno i integralno, uslovili su razvoj vegetacionog pokrivača koji sa aspekta strukture, očuvanosti i potencijala zahtjeva poduzimanje određenih aktivnosti na zaštiti, uređenju i unapređenju, u skladu sa mjerama zaštite, preciziranim Odlukom o proglašenju šireg područja vodopada «Skakavac» spomenikom prirode, za utvrđene zone zaštite.

Podaci o trenutnom stanju površina u ovoj namjeni trebaju se aktualizirati uspostavom kontinuiranog praćenja stanja (monitoring) prema indikatorima za očuvanje ovako složenog zaštićenog sistema, te u skladu s tim nalazima i konkretizovati interventne mjere po pojedinim zonama zaštite, a s ciljem:

- očuvanja, obnavljanja i povećanja biološke raznolikosti;
- trajnog očuvanja ekoloških svojstava, funkcija i vrijednosti zaštićenog područja;
- održive upotrebe prirodnih vrijednosti na dobrobit sadašnjih i budućih naraštaja uz što manje narušavanje ravnoteže njenih pojedinih dijelova;
- sprečavanje štetnih zahvata i poremećaja nastalih djelovanjem čovjeka.

Uspostavom stalnog monitoringa područja identifikovat će se faktori koji mogu uticati ili onemogućiti ostvarenje postavljenih ciljeva, a koji mogu biti:

- unutrašnji prirodni faktori-variranje pojedinih elemenata prirodne sredine izvan valence koja im je inače, pojedinačno, karakteristika (npr. promjene vodnog režima);
- vanjski prirodni faktori-uticaji koji dolaze izvan granica područja (zagađenje, štetočine i sl.);
- unutarnji antropogeni faktori-širenje alohtonih vrsta, uznemiravanje i sl.;
- vanjski antropogeni faktori-posljedice uticaja evidentiranih promjena u bližoj i široj okolini predmetnog obuhvata.

Rezultat ovakvog praćenja stanja u predmetnom obuhvatu treba da definiše podatak «granice prihvatljivih promjena» a koje treba da imaju karakter alata koji treba

da upozori na svako prekoračeno odstupanje. Zato u kontroli postavljenih granica monitoring predstavlja važan aktivni instrument praćenja eventualnih promjena.

Dosadašnje poimanje zaštite kao pasivnog pristupa očuvanju vrijednosti zamjenjuje pristup «održivi razvoj». Uspostavljanje interaktivne veze između potreba za zaštitom sa jedne strane i kontrolisanog «korištenja»-upoznavanja, posmatranja, izučavanja sa druge strane, uz efekte dobiti (u skladu sa ograničenjima) treba da prevaziđe dosadašnji nepomirljiv aspekt očuvanja prirode i razvoja. Ovdje se govori o efektima kvaliteta a ne kvantiteta. Vrijednosti koje se iskazuju kao glavni atribut zaštićenog područja teško se mogu nekom metodom ekonomskog valorizovanja iskazati kao profit ovog područja, jer nedostatak objektivnih mjerila razlog je što se u društvenim bilansima još uvijek pojavljuje samo vrijednost proizvodnih funkcija (npr. šume), a ne i vrijednosti koje treba štititi i zaštititi.

Voda, kao površinski vodni tok i kao podzemni akvifer, ima poseban značaj za ovo područje ali i za šire okruženje. Dio je ukupnog pejzaža (izvori, površinski tok), element je i biološke raznolikosti ali se javlja i kao potencijal koji je već u sistemu vodosnabdjevanja pojedinih naselja (Općina Vogošća-Blagovac). Zadovoljenje potreba korisnika pitkom vodom prema raspoloživim potencijalima (kvalitativno-kvantitativne karakteristike vode) osigurava se utvrđivanjem zona sanitarne zaštite.

Za površine sa šumskom i nešumskom vegetacijom utvrđuju se namjene „šume i šumska zemljišta“ i „poljoprivredno zemljište“. Kao rezultat saznanja i usmjerenja Ekspertize iz oblasti hidroloških i hidrogeoloških istraživanja, utvrđena je i namjena „zona sanitarne zaštite Peračkog vrela“, unutar koje se nalaze i površine sa šumskom i nešumskom vegetacijom. Predstavljaju dio ukupnih površina unutar obuhvata a unutar te namjene su osnovni dio pretežne namjene.

Bez obzira kako se iskazuju (kao namjena ili unutar druge namjene), sve površine u namjeni „šume i šumska zemljišta“ iskazuju se kao površina u kontinuitetu, dok se površine u namjeni „poljoprivredno zemljište“ uglavnom nalaze uz granicu obuhvata (rubno) u diskontinuitetu, isprekidane površinama šumskog zemljišta.

Šume i šumska zemljišta – šumski ekosistemi

U granici posmatranja dominantni su šumski sistemi i zauzimaju površinu od 955,75 ha. Objedinjuju površine šuma i šumskog zemljišta u državnoj svojini i svojini drugih pravnih korisnika i površine privatnih korisnika. Površine državnog sektora i drugih pravnih korisnika su dominantne (842,82 ha) i iskazuju se kao kompaktna cjelina čiji kontinuitet prekidaju veće ili manje čistine, koje u oblikovnom smislu imaju značaj. Kao vizurne tačke pružaju i osiguravaju pogled-panoramsku sliku na bliže i šire okruženje. Na njih se nastavljaju ili se fragmentarno javljaju površine šuma i šumskog zemljišta privatnih korisnika. Površine su usitnjene i u ukupnom bilansu ove namjene se iskazuju sa znatno manjim učešćem (112,93 ha).

Obzirom na značaj šumskih sistema u očuvanju i regulisanju stabilnosti ekološke ravnoteže uopšte (hidrologija, klima, diverzitet, fauna, i sl.), u ovako zaštićenom području šumske površine dobijaju karakter šuma i šumskog zemljišta posebne namjene.

Kao dominantna namjena objedinjuju i dio ukupnih vrijednosti koje treba štititi-spektar vrijednosti biološkog i ekološkog diverziteta. Istovremeno svojim produktivnim kapacitetom (bonitetom) osiguravaju uslove života, opstanka i razmnožavanja određenih populacija faune-divljači bez kojih se područja ovakvog karaktera ne mogu ni zamisliti. Zato i aktivnosti moraju biti tog nivoa, obima i karaktera koji će osigurati očuvanje vrijednosti po osnovu kojih su utvrđene zaštićene zone.

Za Prvu zaštićenu zonu (nukleus), odnosno zonu I stepena zaštite odnosi se stroga zaštita. U ovoj zoni zanemarljivo je učešće površina privatnih korisnika. Površine u državnoj svojini i svojini drugih pravnih korisnika se iskazuju kao jedinstvena, kompakna cjelina sa specifičnim orografsko-edafskim karakteristikama. Dinamika terena jedan je od razloga očuvanosti prostora odnosno malog antropogenog uticaja. Zabranjuje se sječa šume kojom bi se mogla narušiti utvrđena stuktura šumskih sistema i vrijednosti u njima. Za slučaj utvrđenih, u dijelu zone, patoloških promjena mogu se poduzeti tzv. sanitarno-higijenske mjere zaštite (saniranje bolesnih stabala), kako bi se izbjegla opasnost proširenja evidentiranog obolenja (patološkog stanja). U ovoj zoni nije dopušteno sakupljanje šumskih plodova, ljekovitih i jestivih biljaka, gljiva. Cilj je da se sa kontrolisanim, ali samo neohodnim intervencijama od strane čovjeka, osigura ravnoteža sistema po prirodnim zakonitostima (kruženje materije, lanci ishrane, kompeticija među vrstama, odnos plijen-predator). Kao takav, prostor treba prije svega da pruži uslove za obavljanje aktivnosti

naučnog, istraživačkog, obrazovnog, kulturnog značaja. Samo kontrolisan i organizovan pristup posjetilaca, u vidu manjih grupa sa kraćim boravkom, treba da učini prostor dostupnim a istovremeno da se ne ugroze vrijednosti.

Druga zaštićena zona (pufer) odnosno zona II stepena zaštite se uspostavlja prevashodno sa ciljem zaštite vrijednosti Prve zaštićene zone. Po pitanju odnosa površina po sektoru korištenja i u ovoj zoni površine u državnoj svojini i svojini drugih pravnih korisnika su dominantne, dok su površine privatnih korisnika zastupljene s usitnjenim, (u prostoru) disperzno postavljenim površinama. I u ovoj zoni ograničene su mogućnosti u smislu intervencija od strane čovjeka. To je također zona kontrolisanih aktivnosti: samo nužna sanitarno-higijenska sječa (sanitarna sječa), kontrolisana, ograničen i organizovan pristup posjetilaca na mjesta i do mjesta koje su ovim planskim dokumentom utvrđeni kao prostori (punkt panoramskog posmatranja, osmatranja, sl.) koji mogu za određeno vrijeme podnijeti «opterećenje» prisustva posjetilaca. Da bi se mogle provesti tako kontrolisane mjere zaštite dozvoljene su i određene aktivnosti u prostoru, a koje se odnose prije svega na uspostavljanje osmišljenog sistema informiranosti posjetilaca koji će se po osnovu interesa, potreba i/ili obaveze markiranim stazama uputiti do svog odredišta. U ovoj zoni zabranjuje se sakupljanje ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva osim za vlasnike privatnih posjeda (po zakonu dozvoljene količine).

Za razliku od predhodne dvije zaštićene zone, Treća zaštićena zona ili zona III stepena zaštite ne iskazuje se kao površina u kontinuitetu. Grade je šest prostorno odvojenih rubno postavljenih površina. Ukupnost faktora prirodne sredine ne dozvoljavaju poduzimanje intenzivnijih zahvata. Učešće površina šuma i šumskog zemljišta je, u odnosu na predhodne dvije zaštićene zone, malo. Karakteriše je veće učešće površina šuma i šumskog zemljišta privatnih korisnika. Površine su usitnjene, disperzno pozicionirane, čiji kontinuitet presjecaju površine u namjeni „poljoprivredno zemljište“. Ova zona obuhvata rubne površine šuma i šumskog zemljišta u državnoj svojini i svojini drugih pravnih korisnika. Neophodne su aktivnosti na unapređenju strukture površina putem konverzije - rekonstrukcije postojećih degradacionih stadija i pošumljavanja površina sposobnih za pošumljavanje. Unapređenje fonda površina šuma i šumskog zemljišta ove zone znači istovremeno i poduzimanje mjera na dodatnoj zaštiti i unapređenju površina prethodne dvije zaštićene zone po pitanju svih elemenata prirodne sredine-pedoloških, hidroloških i ukupnih vegetacijskih vrijednosti. I za ovu zonu odnosi se potreba za ograničenim i kontrolisanim zahvatima u pogledu sječe. Kod degradiranih šuma provode se čišćenja i selektivni zahvati u cilju poboljšanja strukture u pogledu sastava i prirasta. U ovim šumama sječa se izvodi u cilju njege sastojine, ali

istovremeno treba da se odvijaju aktivnosti na popunjavanju (sadnja sadnica) sadnicama koje upotpunosti odgovaraju stanišnim uslovima. Oblik i intenzitet tih zahvata treba utvrditi po dobijanju decidnih podataka inventarizacije površina.

Postizanje stanja koje po svim karakteristikama odgovara stanišnim uslovima na površinama šuma i šumskog zemljišta ove zone je dugotrajan proces. Naime te površine, kao trajne šume, karakteriše neprestano neujednačen sklop (stabla različitih debljina, visina pomješana pojedinačno-stablimično ili u manjim grupama-grupimično) i kao najbolji vid trajnog održavanja strukture tih površina je preborna sjeća. Prebornim uzgojnim postupcima istovremeno se ostvaruju efekti njege i podmlađivanja, oblikovanja i održavanja preborne strukture površine ali i iskorištavanja zrelih stabala. Preborno gospodarenje znači sistemsko i plansko provođenje uzgojnih mjera, odnosno trajno održavanje preborne strukture površine.

Kako površine privatnih korisnika imaju dominantno učešće u površinama šuma i šumskog zemljišta ove zone, ovaj oblik gospodarenja pruža mogućnost da u skladu sa jednostavnom reprodukcijom zadovolje potrebe za drvetom na zakonom utvrđen način za doznakom drveta, u skladu sa prirastom (debljinski razred), planskim usmjerenjima i pod nadzorom Upravitelja, razrađenim kroz godišnji plan doznaka drveta čime se precizira i obaveza finansiranja proširene reprodukcije. U ovoj zoni zabranjeno je intenzivno sakupljanje ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva.

Uspostavljenu i trenutno važeću prostornu organizaciju površina držanog sektora (odjeli, odsjeci) treba uskladiti sa Planom utvrđenom namjenom površina i zaštićenim zonama.

U svim zonama je strogo zabranjen unos alohtonih biljnih taksona i genetski modificiranih organizama.

Površine šuma i šumskog zemljišta unutar namjene „zona sanitarne zaštite“ zadržavaju se u granicama u kojima su i u stanju evidentirane. Ova namjena objedinjuje I i II zonu sanitarne zaštite Peračkog Vrela. Kako se I zona sanitarne zaštite mora posmatrati eksteritorijalno iz I zaštićene zone (nukleusa), ostatak ove namjene predstavlja II zonu sanitarne zaštite Peračkog Vrela. „Proteže“ se kroz sve tri zaštićene zone predmetnog obuhvata. Za biološke sisteme unutar ove namjene mjere zaštite moraju biti kompatibilne sa mjerama zaštite zona sanitarne zaštite Peračkog Vrela.

Očuvanje i zaštita izvora i potoka Skakavac i njegove lijeve pritoke u direktnoj je vezi sa zaštitom vodopada Skakavac, kao hidrološkog spomenika i ključne tačke cijelog obuhvata. Predstavljaju prostorno, hidrološki i hidrogeološki neodvojiv segment i posmatrani jedinstveno, prostoru daje novi kvalitet. Kako je u direktnoj funkciji zaštite žižne vrijednosti područja (vodopad), Planom je data granica obuhvata područja izvora i potoka Skakavac unutar kojeg će se vršiti usaglašavanje zona sanitarne zaštite Peračkog Vrela u skladu sa „Pravilnikom i uslovima sa određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koja se koriste ili planiraju da koriste za piće“ („Službene novine FBiH“, br. 51/02).

Pomenutom granicom dio tog područja je izvan zone nukleusa. Dijelom se nalazi u Drugoj, a dijelom u Trećoj zaštićenoj zoni. Unutar pomenute granice najzastupljenije su površine u namjeni „šume i šumska zemljišta“ i to površine državnog sektora, a manje zastupljene površine u namjeni „poljoprivredno zemljište“ (privatni korisnici). Na površine prirodnih sistema odnose se mjere zaštite precizirane za nukleus ili Prvu zaštićenu zonu.

Po osnovu podataka zdravstvenog stanja šuma predmetnog područja, mjere koje treba poduzeti ne mogu se iskazati po pojedinim zonama, ali se mogu precizirati aktivnosti koje treba poduzeti po, u stanju, preciziranim odjelima prostornog uređenja šumskih površina. Mjere koje treba poduzeti u smislu zaštite šuma su:

- od potkornjaka: treba što prije odstraniti sve sušike, oštećena, bolesna, prezrela i potištena stabla smrče i jele. U odjelima 11., 21., 22., 33., 34., 35. i 39. treba postaviti veći broj klopki sa agregacionim feromonima. Treba postavljati jednu klopku na 10-15m³ napadnute drvene mase smrče, a kontrolu klopki treba vršiti u vremenskim intervalima 7-10 dana. U odjelima u kojima je konstatovano normalno stanje (36., 37., 38., 40. i 41.), treba u okviru redovnih aktivnosti, postaviti klopke za kontrolu gustine populacije. Sastojine treba kontrolisati jedanput mjesečno, i u slučaju evidentiranja nekog oblika zaraze stabla treba odmah evidentirati i ukloniti.;
- suzbijanje imele na jeli: suzbija se silvikulturnim metodama i pravovremenim sanitarnim mjerama. U šumama jele sklop šume se ne smije otvarati naglo. U slučaju jakog napada imele treba skratiti produkcionu period, obezbjediti prirodnu obnovu sastojine uz nastojanje da što manje zaraženih stabala bude u sastojini. Ako napad imele nije jak, postepenim uklanjanjem jako zaraženih stabala može se poboljšati zdravstvena slika posmatranog obuhvata. Obzirom da su na posmatranom području prisutna mnoga imelom jako zaražena stabla, potrebno je sjećom sanitarnog karaktera ukloniti zaražena stabla iz sastojine. Iako se radi o šumama područja koje se štiti kao objekat prirodnog nasljeđa, ne znači da se u ovim šumama ne treba da provode sanitarno-uzgojne mjere zaštite. Naprotiv, ove mjere su nužne upravo radi zaštite cjeline područja i one nisu ekonomski rentabilne. Neophodna je uspostava monitoringa jer je on osnova pravovremenog otkrivanja negativnosti u gospodarenju.

Za stabilnost šuma uopće, a posebno kada je riječ o područjima koji su pod određenim oblikom zaštite, značajno je održavanje redovne higijene, a što znači: kontinuirano nadziranje područja radi pravovremenog otkrivanja oboljelih i oštećenih stabala, štetnih insekata i drugih štetnika, vjetroloma, snjegoloma i sl. Sva oštećena stabla za koja se ocjeni da mogu biti žarišta bolesti ili štetočina treba blagovremeno odstraniti iz sastojine.

Sa aspekta zaštite šuma područja Skakavac, značajno je preduzimanje i nekih čisto uzgojnih mjera kojim se struktura šuma i njihova stabilnost popravlja. Najveći dio površina ovog područja imaju dobru prirodnu obnovu, što treba i dalje podržavati. Međutim, znatne površine područja pokrivaju niske šume i šikare koje bi se, uzgojno-tehničkim mjerama (podsijavanjem, sadnjom, proredama i drugim metodama), mogle prevesti u viši gospodarski oblik. Ovo bi značilo proširenje polivalentnih vrijednosti ovih šuma i prije svega njihovu bolju stabilnost i ulogu u zaštiti okoliša. Ove mjere se mogu izvoditi postepeno u skladu sa dinamikom koju precizira Upravitelj područja.

Treba istaći da sa aspekta zaštite šuma, ali i uopšte prirode, poseban problem predstavljaju površine privatnih korisnika. Takve površine nisu male i stanje sa aspekta higijene šuma (zaražena stabla) nije zadovoljavajuće. Mjere zaštite koje se izvode u državnim šumama mogu biti dovedene u pitanje, ukoliko se iste ne budu jedinstveno provodile na svim površinama u granici posmatranja pa i šire.

Na tematskoj karti prikazani odnos površina ove namjene državnog sektora i drugih pravnih korisnika i privatnih korisnika, a na osnovu dostupnih podataka u momentu izrade Plana, treba korigovati u skladu sa rješavanjem pitanja razgraničenja površina.

Fauna

Postojeći broj divljači je ispod gospodarskog kapaciteta i prirodnih mogućnosti ovog područja. Bonitetna produktivnost površina ukazuje na potencijal područja u pogledu strukture i kapaciteta divljači. Za pojedine vrste, izvršeno je bonitiranje i

određivanje kapaciteta staništa za uzgojne vrste i to: srnu, medvjeda, divlju svinju, velikog tetrijeba i zeca. Naime, bonitiranje lovno-produktivne površine odnosilo se na davanje ocjene za osnovne faktore staništa: hrana i voda, kvalitet tla, vegetacija, klima, konfiguracija terena, mir u području, opšta prikladnost.

Utvrđeno je za:

- srnu-III bonitetni razred (dobar) Lovno-produktivna površina za srnu je 1.159,00ha. Gospodarski kapacitet na 100,00 ha su 3 jedinke, te prema tome gospodarski kapacitet lovišta za utvrđenu lovno-produktivnu površinu je 35 jedinki omjera polova 1:1;
- divlja svinja-III bonitetni razred (dobar). Lovno-produktivna površina za divlju svinju je 985ha. Gospodarski kapacitet je 2 jedinke na 100,00ha lovno-produktivne površine, te prema tome gospodarski kapacitet je 20 jedinki za posmatrano područje.;
- medvjed-II bonitetni razred (vrlo dobar). Lovno-produktivna površina za medvjeda je 1.100,00ha gospodarski kapacitet na 1.000,00ha iznosi 2 jedinke, pa je ukupan gospodarski kapacitet za medvjeda 2 jedinke, omjera polova 1:1,4.;
- veliki tetrijeb-gluhan-II bonitetni razred (vrlo dobar). Lovno-produktivna površina za velikog tetrijeba je 700,00ha. Biološki kapacitet na 100ha je 3 jedinke. Ukupan kapacitet područja za veliki tetrijeb-gluhan je 21 jedinka, omjera polova 1:3.;
- zec-IV bonitetni razred (dovoljan). Lovno-produktivna površina za zeca je 1.000,00ha. Biološki kapacitet je 4 jedinke na 100,00 ha, te je gospodarski kapacitet područja za zeca 40 jedinki.

Jedan od najznačajnijih faktora koji utiču na život i boravak divljači na nekom prostoru je mir, naročito važan u doba parenja i reprodukcije divljači.

Zaštita divljači je neophodna mjera za sprovođenje racionalnog i planskog gazdovanja područjem, i može se govoriti o:

- zaštititi divljači od prirodnih nepogoda;
- zaštititi divljači od predatora i štetočina;
- zaštititi divljači od lovokrađe i krivolova;
- zaštititi divljači od raznih bolesti i povreda.

U zaštićenom području treba uzgajati autohtone vrste divljači. Po osnovu opštih pogodnosti područja za opstanak određene vrste kao i po osnovu njene interesantnosti u ekološkom pogledu utvrdit će se koje su osnovne vrste, sa kojima će se planski gazdovati, a koje sporedne vrste. Nije potrebno težiti stvaranju uslova povećanja brojnosti vrsta iznad kapaciteta područja, jer bi to dovelo do poremećaja ekološke ravnoteže u području. Naime, uzgoj divljači podrazumjeva mjere sa ciljem postizanja optimalne gustine naseljenosti populacija u kojoj se vitalnost, trofejna vrijednost, zdravstveno stanje i reprodukcione sposobnosti približavaju maksimalno mogućim vrijednostima.

Već je istaknuto da područje, obzirom na strukturu površina (produktivnost površina) i jako dobru opskrbljenost vodom, pruža potrebne uslove za opstanak osnovnih vrsta u granicama kapaciteta područja. Nije potrebno da se izbjegava vještačko prihranjivanje što je i trend u savremenom gazdovanju divljači. Obzirom da je područje dobro opskrbljeno vodom u svako doba godine, ne postoji potreba za izgradnjom vještačkih pojilišta i kaljužišta. Međutim područje treba opskrbiti solilima, jer je potrebna svakoj divljači a posebno preživarima (lakša probava, bolje iskorištavanje hrane). Zato solila treba postaviti na cijelom području, bar na svakih 100ha po jedno, a posebno u blizini mjesta gdje se divljač okuplja, na mjestima stalnih prolaza, u blizini hranilišta i vode. Za područje se preporučuje izrada visećih solila, koja se najlakše održavaju, a mogućnost zaraze je minimalna.

Od objekata koji će služiti uzgoju, zaštiti i održivom korištenju populacija divljači u posmatranom obuhvatu, predlaže se izgradnja:

- 10 hranilišta za srne
- 10 visećih solila
- 7 osmatračnica
- 20 oznaka «zabranjen lov».

Uz obezbjeđenje potrebne infrastrukture treba organizovati posmatranje životinja: mini ekskuzije, foto-lov, naučno-edukativni seminari i sl.

Predatorima (vuk, lisica, kune) u području posmatranja treba gazdovati veoma pažljivo. U slučaju šteta, bolesti i sl. intervenirati regulacijom brojnosti.

Sa aspekta upravljanja populacijama divljih životinja u području posmatranja neophodno je:

- izvršiti detaljnu inventarizaciju područja: utvrditi recentnu brojnost pojedinih vrsta, starosnu i polnu strukturu krupne divljači, prisustvo kao i lokalitet zadržavanja;
- na osnovu naprijed utvrđenih podataka izraditi program (dinamiku) razvoja i korištenja populacija pojedinih vrsta;
- uspostaviti konstantan monitoring divljih životinja u području, a posebno ugroženih vrsta;
- uklanjati štetočine (psi i mačke lutalice) iz područja;
- regulisati pravo ispaše stoke u području, sakupljanje ljekovitog bilja, gljiva i šumskog voća;
- educirati lokalno stanovništvo kao i u širem okruženju u pogledu značaja očuvanja životinjskih vrsta.

Poljoprivredna zemljišta-nešumski ekosistemi

U granicama predmetnog obuhvata površine nešumskih ekosistema koje se po osnovu vrijednosti flornih elemenata moraju štiti i površine, čije se korištenje usmjerava za neki od oblika poljoprivredne proizvodnje, teško se mogu razgraničiti bez dodatnih terenskih istraživanja i grafičkog prikazivanja vrijednosti koje nesporno doprinose i daju prostoru vrijednost objekta prirodnog naslijeđa.

Bogatstvo vrsta koje se po osnovu florističke diferencijacije moraju zaštititi, kao vrijednost od nacionalnog interesa, zahtjeva i opreznost kod planskog usmjerenja površina kao resursa za poljoprivrednu proizvodnju. U svakom slučaju prednost je na zaštiti spektra vrijednosti flornih elemenata jer predstavljaju veći potencijal i vrijednost prostora nego, na ovim prostorima, prinos ograničenog spektra kultura. Ovom pitanju Upravitelj područja treba posvetiti posebnu pažnju. Kroz proces monitoringa odnosno praćenje stanja zaštićenih prirodnih vrijednosti tj. ocjenu stanja bioloških svojti, staništa, tipova staništa, ekoloških sistema i sl. uspostaviti bazu podataka (proces formiranja, klasifikovanja, održavanja i prezentacije opisanih, numeričkih i prostornih baza podataka o stanju i korištenju prirode), koja će doprinjeti preciznijoj identifikaciji vrijednosti u prostoru. U granici posmatranja evidentirane biološko-ekološke vrijednosti uglavnom se nalaze na površinama livada, pašnjaka, pukotina stijena. Kako na ovom nivou nemamo detaljnije prezentirane te podatke, sve površine zeljaste vegetacije su prikazane u namjeni „poljoprivredno zemljište“.

Površine u namjeni „poljoprivredno zemljište“ u granici posmatranja zastupljene su sa 190,96 ha. Površine u državnoj svojini i svojini drugih pravnih korisnika su zastupljene sa svega 5,09 ha dok su površine u svojini privatnih korisnika zastupljene sa

185,87 ha. Nalaze se u sve tri zaštićene zone ali sa različitom zastupljenošću i strukturom po zonama.

U strukturi površina najviše su zastupljene livade i pašnjaci, a znatno manje ostale kategorije (vrt, njiva, voćnjak). Nešto obradivih površina nalazi se u blizini naselja Luke (uz sjeveroistočnu granicu obuhvata), i kao manje površina u ostalom dijelu obuhvata (Bukovik, Gavrin Mlin, Perići, Jasikovica). Površine pod voćnjacima su također malo zastupljene, usitnjene i disperzne raspoređene u prostoru. Treba ih sačuvati, u slučaju dostignute biološke starosti, obnoviti i zamjeniti autohtonim vrstama, jer u vrijeme behara i plodonošenja, doprinose u pejzažno-oblikovnom smislu koloritu prostora.

Katastraski podaci pokazuju da površine karakteriše: usitnjene i rascjepkane parcele, isparčanost i prostorna disperznost usitjenih parcela jednog korisnika, katastarska klasa zemljišta 5-6, 6-7. Nalaze se na površinama izraženog do slabog nagiba, na različitim nadmorskim visinama, raspona od vrha Bukovik (k.1534 m) do korita i klisure Peračkoga potoka (700-920 m kota terena). Uglavnom su zemljišta V i VI bonitetne klase zemljišta. Najvećim dijelom su u svojini privatnih korisnika.

Područje karakteriše specifične geološke karakteristike. Po osnovu geološke građe i strukturno-tektonskih karakteristika područje karakteriše bogatstvo podzemnih i površinskih voda koje po osnovu zastupljenosti i kvaliteta daju mu određenu specifičnost. U granici posmatranja voda se pojavljuje u vidu većih ili manjih otvorenih vodotoka ali i kao važan podzemni akvifer, koji se prihranjuje infiltracijom padavina, a pražnjenje se vrši na većem broju izvora koji se uglavnom pojavljuju na kontaktu vodopropusnih i vodonepropusnih naslaga. Ovdje se voda ne javlja samo kao element prostora nego ima veliki značaj u snabdjevanju stanovništva vodom. Vode u granici posmatranja čine hidrološku, hidro-geološku i sanitarno-higijensku cjelinu sa širim okruženjem i izvorištima koja se koriste za javno vodopsnabdjevanje. I za ovaj sistem već uspostavljenije zone sanitarne zaštite, kao i način zaštite definisani kroz određene Odluke obavezuju uvažavanje tih podataka kao ograničenja.

U interakciji sa ostalim elementima sredine (interakcijski odnosi), javile su se i druge specifičnosti (pedološke, vegetacijske) koje ovom prostoru mu daju karakter specifičnog, dinamičnog ali osjetljivog područja.

Imajući na umu da se na oko 75% područja odnose stroge mjere zaštite (Prva i Druga zaštićena zona), koje se prepliću sa mjerama sanitarne zaštite (namjena „zona sanitarne zaštite“), da je važno očuvati i zaštititi ukupni ambijent koji osigurava opstanak ukupnih specifičnosti okruženja, a posebno vodopada Skakavac kao hidrološkog spomenika, onda i planska usmjerenja za neki od načina „korištenja“ površina u namjeni „poljoprivredno zemljište“ su jako ograničena.

Posmatrano po zaštićenim zonama Planom utvrđene površine u ovoj namjeni različito su zastupljene. Nalaze se u neposrednom kontaktu sa površinama namjene „zona sanitarne zaštite“, „šume i šumska zemljišta“, „građevinsko zemljište“.

Evidentirani odnos površina (po strukturi, prostorna distribucija) ima veliki značaj i doprinos u pejzažnoj dinamici područja, ali i značaj u stabilnosti padine, snabdjevanju podzemlja vodom i sl. Svaka promjena strukture zemljišta predstavljala bi dodatnu opasnost kako za samo područje tako i za okruženje. Narušili bi se interakcijski odnosi i uspostavljene i već razvijene relacije unutar ekosistema ali i između njih.

U granici posmatranja dosadašnja poljoprivredna proizvodnja ima karakter povremenog bavljenja. Najvećim dijelom korisnici/vlasnici površina su privatna lica što upućuje na postojanje stalne i eventualno vremenski promjenljive interakcije funkcionalnih odnosa. Prostorna distribucija površina po zaštićenim zonama je različita. U Prvoj zaštićenoj zoni su najmanje zastupljene i to kao jedna manja površina uz putnu komunikaciju prema vodopadu Skakavac a neposredno prije njega. U Drugoj

zaštićenoj zoni evidentirane su kao manje površine disperzno pozicionirane (lokalitet Ravne, Bijela Ravan, Perca, pod Kozom, i dr.), dok u Trećoj zaštićenoj zoni najviše zastupljene i zauzimaju južne padine Bukovika.

Obzirom na sve naprijed istaknuto, pitanje „korištenja“ površina ove namjene zahtjeva zadovoljenje određenih principa. Na površinama može se obavljati samo ona proizvodnja koja uvažava principe koji će osigurati zaštitu svih navedenih vrijednosti područja (vode, tla, biljnog, životinskog svijeta odnosno ekosistema u cjelini), odnosno komparativnih prednosti područja, a korisnicima osigurati određeni prinos za lične a ne komercijalne potrebe. Korištenje površina treba zaustaviti na nivou na kojem se evidentira opasnost od ugroženosti nekog od sistema.

Treba proizvodnju organizovati samo po principu organske proizvodnje, a što znači dobijanje proizvoda visokog kvaliteta bez upotrebe bilo kakvih vještački sintetizovanih materija. Podrazumjeva se korištenje biološkog načina zaštite bilja od korova, bolesti i štetnika. Ovaj princip treba primjeniti na, u stanju, evidentiranim površinama kao kulture: vrt, njiva, voćnjak. Površine pod voćnjacima su malo zastupljene. Treba ih sačuvati kao kulture i u slučaju dostignute biološke starosti zamjeniti ih autohtonim vrstama. U vrijeme behara i plodonošenja doprinosit će, u pejzažno-oblikovnom smislu, koloritu prostora. Površine pod livadama i pašnjacima treba također sačuvati na nivou evidentiranog stanja. Kao prirodne travnate površine uveliko obogaćuju biološku i pejzažnu raznolikost područja, a istovremeno predstavljaju staništa za ispašu, snabdjevanje hrane (produktivna površina) za stoku ali i divljači područja.

Uz sve istaknuto treba naglasiti da se ne bi trebala vršiti promjena strukture površina poljoprivrednog zemljišta, tj. prevođenje jedne kulture u drugu. Treba zadržati odnos i prostornu distribuciju površina onako kako se zvanično vode u katastarskim i zemljišno-knjižnim operatima.

Svako dodatno prihranjivanje zemljišta (đubriva-organska i vještačka), a s ciljem povećanja prinosa, predstavljalo bi rizik za ovo područje. Upotreba vještačkih đubriva apsolutno se ne smije dozvoliti. Međutim i upotreba organskog đubriva nije bezopasna. Postoji rizik od koncentracije đubriva na manjim površinama tj. ekspanziji opterećenja na jedinici površine. Gubi se uvid (kontrola) ukupnog opterećenja područja za slučaj pojedinačnog korištenja. Posebno, u slučaju tretiranja poljoprivrednog zemljišta izvan vegetacionog perioda, prijeti opasnost od posljedica lakšeg, bržeg spiranja hranjiva. Svaka promjena pH vrijednosti staništa, obzirom na tip geološke podloge, ima direktnu vezu, uticaj i predstavlja rizik za ovo područje u pogledu očuvanja kvaliteta voda područja, a koji uslovljava i niz prirodnih specifičnosti, ali i voda za potrebe vodosnabdjevanja. Posebnu opasnost predstavlja čuvanje, transport i distribucija stajnjaka.

Površine poljoprivrednog zemljišta manjim dijelom se nalaze i u namjeni „zona sanitarne zaštite“. Na njima se odnose mjere zaštite precizirane za te zone i na njima se ne može obavljati poljoprivredna proizvodnja osim redovnog održavanja.

Obzirom na utvrđene mjere zaštite po pojedinim zaštićenim zonama, ali i po osnovu drugih ograničenja (zona sanitarne zaštite) i s ciljem održanja biodiverziteta nešumskih sistema u Prvoj zaštićenoj zoni isključuje se svaki oblik korištenja poljoprivrednih površina..

U Drugoj zaštićenoj zoni (pufer zona) javljaju se manje prostorno disperzno pozicionirane površine okružene površinama u namjeni „šume i šumska zemljišta“ (24,11ha). U ovoj zoni moguće je samo ekstenzivno stočarstvo i poljoprivreda na privatnim posjedima.

U Trećoj zaštićenoj zoni površine su zastupljene sa 164,12ha. Postoji mogućnost ograničenog organizovanja ratarske proizvodnje. Sve površine u stanju evidentirane kao

vrta, nje i voćnjak se mogu koristiti bez mogućnosti primjene vještačkih đubriva, a organska u mjeri zadovoljenja proizvodnje (monitoring Upravitelja). Postojeće površine pod voćnjacima treba zadržati uz mjeru unapređenja stanja primjenom isključivo autohtonih sorti koje upotpunosti odgovaraju stanišnim uslovima visokog gorskog pojasa. Uz ograničene mogućnosti obrade proizvodnja se usmjerava na uzak spektar kultura. Površine koje su u stanju evidentirane kao livada ili pašnjak treba sačuvati u smislu evidentiranog odnosa i prostorne distribucije bez ikakvog dopunskog prihranjivanja (isključena mogućnost promjene pH vrijednosti staništa), a sve s ciljem direktnog očuvanja evidentiranog biološkog diverziteta na tim površinama a indirektno prirodne ravnoteže svih ekosistema. Površine treba održavati - redovno kositi, od strane vlasnika i/ili osoba nadležnih za upravljanje područjem. Na njima se može vršiti ispaša stoke samo vlasnika površina i uz njihov nadzor i kontrolu

Obzirom na bogatstvo medonosnog bilja, u svim zonama može se organizovati proizvodnja meda. Na ovaj način, uz dobijanje kvalitetnog proizvoda sa certifikatom ekološki vrijedne robe, postiže se i efekat očuvanja i širenja vrsta oprašivanjem.

Na površine poljoprivrednog zemljišta u namjeni „zona sanitarne zaštite“ odnose se mjere zaštite koje vrijede za tu namjenu.

Unutar granica obuhvata područja izvora i potoka Skakavac odnose se mjere zaštite za Prvu zaštićenu zonu.

Održavanje i obradu zemljišta treba vršiti ručno bez upotrebe mehanizacije, kako se ne bi uslovio poremećaj pedosustrata, obzirom na ukupne orografsko-edafske karakteristike područja, blizinu vodnih resursa koje treba štiti: zbog hidroloških vrijednosti, očuvanja prirodne ravnoteže i biljnih zajednica ali i cijelih ekosistema vezanih za vodu, očuvanja resursa vode za snabdjevanje stanovništva pitkom vodom.

Sve aktivnosti vezane za ovaj segment korištenja zemljišta treba obavljati pod strogim nadzorom Upravitelja područja i uz monitoring kako bi se konstatovali negativni uticaji i blagovremeno otklonile posljedice uticaja. Ovo se posebno odnosi na praćenje eventualnog opterećenja prostora usljed ispaše stoke i produkcije đubriva (kruto, tečno), i individualnog korištenja na oraničnim površinama.

Treba nastaviti rad na daljim i/ili dodatnim terenskim istraživačkim aktivnostima po pitanju vrijednosti florističkih elemenata (florističke diferencijacija) i njihovog kartografskog prikaza (areali vrsta). Svako evidentiranje vrijednih, endemičnih, rijetkih, reprezentativnih vrsta ili zajednica koje znatno doprinose specifičnosti prostora (in situ očuvati temeljne biološke i ambijentalne vrijednosti područja), treba direktno „primjeniti“ na terenu na način vidnog obilježavanja, a što onda predstavlja ograničenje za dotadašnji način korištenja. Takve površine u naučno-stručnom ali i planerskom pogledu predstavljaju reperne vrijednosti o kojima Upravitelj područja neizostavno mora voditi računa.

2.7. TURIZAM I REKREACIJA

Površine namjenjene za turizam i rekreaciju, u granici posmatranja, zastupljene su u više vidova i formi.

U skladu sa datim ograničenjima i režimima planirana je optimalna vrsta i obim rekreativnih sadržaja, namjenski izdvojenim i opremljenim površinama sa tačkama zadržavanja na otvorenom prostoru, pratećim pješačkim komunikacijama, planinarskim i izletničkim stazama. Objekti „k“ su objekti sa mogućnostima pružanja manjih usluga.

Objekti Upravitelja koji su većim dijelom u službi očuvanja i zaštite ukupnog prostora ujedno su i u funkciji sveukupne turističke ponude.

Rekreacione površine

To su određene otvorene površine namjenski položajno i prostorno pogodne za boravak i zadržavanje posjetioca. Zauzimaju površine šumskog i poljoprivrednog zemljišta na kojima je moguće kretanje i zadržavanje posjetilaca, predviđaju određeno uređenje čime se osnovna namjena funkcionalno usklađuje sa planiranim aktivnostima. Zastupljene su u svim zonama zaštite, ne predstavljaju građevinsko zemljište i većim dijelom su planirane na državnom zemljištu. Na privatnim parcelama daje se mogućnost istog uređenja i korištenja pod istim uslovima i ograničenjima.

Rekreacija koja je karakteristična za ove prostore su šetnja, rekreativno trčanje, vožnja biciklom, planinarenje i alpinizam, skakanje uz razgledanje, upoznavanja i izučavanja karakteristika prirodne sredine. Cilj posjete, su prije svega, vodopad Skakavac, a zatim tok potoka Skakavac, Babin Potok, Lješnički Potok i Perački Potok, kote, visovi i stijene: Bukovik, Uževica, Crvene Stijene, Kozo i drugi, brojni izvori, šumski proplanci, livade i pašnjaci na padinama Bukovika, područja Ravni, u rejonu Perića i nasuprot Jasikovice. Na ovim prostorima se nalaze vanredno vrijedni primjerci šumske i planinske vegetacije, sa obiljem cvijeća, endemskog bilja i ljekovitih trava, šumskih plodova i gljiva, zanimljivi za proučavanje i upoznavanje kako stručnim grupama i pojedincima tako i širokoj publici i izletnicima.

Osim prirodnih vrijednosti i dobara unutar obuhvata, i spomen obilježje iz novije historije na pristupnoj komunikaciji obuhvatu, predstavlja tačku okupljanja. Evidentirano, u neposrednoj blizini Peračkog Potoka, nalazište stećaka. iz XIII i XIV stoljeća je interesantan sadržaj za posjetioce područja, koji zahtjeva određene aktivnosti a s ciljem isticanja ambijentalnih karakteristika užeg i šireg okruženja.

Sva evidentirana i poznata mjesta i površine su datom prostornom organizacijom stavljena u ukupnu ponudu područja. Planirani razmještaj je rezultat odabira izrazito pogodnih prostora: šumskih proplanaka i čistina, manjim dijelom privatnih livada koje je moguće angažovati kao površine sa odgovarajućim rekreativnim sadržajima.

Rekreativne aktivnosti osim navedenih uključuju: okupljanje, edukaciju, igru, zabavu rekreativni sport i slično. U tu svrhu planirane intervencije podrazumijevaju redovno košenje i čišćenje površina, izgradnju i postavljanje klupa i grupacija za sjedenje, zaštitnih ograda, posuda za smeće, mobilnih wc-a, informativnih tabli, dalekozora, namjenskih instalacija za edukaciju, igru i zabavu. Svi elementi uređenja se tretiraju kao «planinski» mobilijar, izgrađeni i montirani bez narušavanja karakteristika pripadajućeg prirodnog amijenta. Svi radovi trebaju biti izvedeni u autohtonim prirodnim materijalima.

Otvorene rekreacione površine su označene datom numeracijom i nazivom lokaliteta- geografskog toponima, definisane opisanom garanicom i površinom iz koje proizilazi pretpostavljeni broj posjetioca kao maksimalni kapacitet prostora u vršnom satu. Za otvorene površine broj korisnika se kreće ovisno o položaju i karakterističnoj namjeni, tj sadržaju. Planirane i grafikom prikazane površine su: 1.- „Lokalitet pod Bukovikom“, 3.- „Lokalitet Perići“, 4.- „Lokalitet Ravne“, 5.- „Lokalitet Babin Potok“, 6.- „Lokalitet Lješnički Potok“, 7.- „Lokalitet Jasikovica“ i 8.- „Lokalitet Općine Vogošća“.

Na površini 2.- „Lokalitet bivši dom Skakavac“ dozvoljeno je samo kraće zadržavanje u svrhu odmora i razgledanja.

U sklopu turističko-rekreativne namjene važan elemenat uređenja su tzv. „tačke zadržavanja na otvorenom“, pozicionirane u prostoru, a na tematskoj karti označene krugom i slovom karakterističnog sadržaja, odnosno funkcije. Raspoređene su samostalno unutar šumskog ili poljoprivrednog zemljišta. Data vrsta, pozicija i broj

„tačaka“ zadržavanja nije konačan i isključiv, oni će se tokom vremena povećavati i obogaćivati u skladu sa novim saznanjima, potrebama i mogućnostima prihvata.

Planinarske transverzale i pješačke staze

Najkompletniji doživljaj prirodnog ambijenta obuhvaćenog područja Skakavac dobiva se putem uhodanih planinarskih transverzala i pješačkih staza koje su unutar posmatranog područja u najvećoj mjeri istraženi i poznati. Pješačke staze prikazane na grafičkom prilogu nisu sve jednako prohodne i upotrebljive za prosječnog izletnika. One predstavljaju moguće pravce kretanja ka ciljnim tačkama, a potrebno ih je markirati, djelomično urediti, odnosno u skladu sa općim mjerama zaštite prilagoditi ciljanoj posjeti. Istovremeno je, analizom terena i planiranom prostornom organizacijom, uočena potreba za nekim novim trasama koje će povezati date objekte i lokalitete ili svojim tokom pružiti karakterističan doživljaj. U svakom slučaju planirano je i primjereno području datog nivoa zaštite, da se posjeta i kretanje odvijaju duž markiranih staza koje će na početnim i krajnjim tačkama imati odgovarajući putokaz, informaciju, upozorenje i osnovne podatke o dužini, visini i vremenu koje je potrebno do ciljnog mjesta. Podrazumijeva se da će planirane i opisane staze biti održavane i osigurane u mjeri i obimu bezbjednog prolaska posjetilaca sa ili bez vodiča u širini ovisno od terenskih prilika.

Planirana prostorna organizacija predviđa slijedeće trase:

- Planinarska tranverzala Barice-Skakavac-Barice (A), je uhodana postojeća ruta koja unutar zaštićenih granica ima ciljnu metu-Vodopada Skakavac sa najbližim okruženjem (proplanak starog planinarskog doma i vidikovac nad vodopadom), te dolaznu stazu duž puta i ulaza kod Gornjih Močioca, a povratak više zapadno preko Paleža na Donje Močioce. Dužina ove staze unutar naših granica je cca 6,9 km.

- Planinarska transverzala Dom Bukovik–Luka (B) polazi sa proplanka u krugu planinarskog doma pod Bukovikom, ide trasom toka Skakavca ka vodopadu, produžava istočno djelom puta do odvajanja nizbrdo šumom ka Peračkom Potoku, prelaskom potoka kod sastavaka nastavlja uzbrdo do sela Luka. Ciljna tačka je odmor u planiranom domu Upravitelja (na granici obuhvata u ulazu iz pravca istoka) kao i kontakt sa autohtnim ruralnim naseljem, njegovom ponudom vizurama na kotu Vranj. Planinarske ture ka Peračkoj Ravni i planini Ozren vode dalje, s tim da je opisana staza i odmor dio uhodanog programa. Dužina ove staze je cca 7,00 km.

- Staza br.1. - vodi ka podnožju vodopada trasom ispod postojećeg puta, počinje kod ulaza pod Uževicom i koso niz padinu ide ka sjeveroistoku. Na nekoliko mjesta postoje odvojci strmim kraticama do grupacije kuća u Percima (koja su van granica obuhvata), do Peračkog potoka ili do pod liticu zaravni Perića. Sadašnji odvojak ka potoku se dionicom kroz vodozaštitnu zonu mora izmjestiti, odnosno definisanu i naznačenu površinu prve zone vodozahvata Peračkog Vrela ograditi i pritom duž granice oformiti odgovarajuću stazu do sastava sa drugom stazom na slobodnom dijelu proplanka uz potok. Prilaz ušću vodopada i vizuri „odozdo” je ciljna tačka ove staze gdje se ona uz odgovarajuće intervencije treba sastaviti sa prilazom podnožju vodopada iz suprotnog pravca. Time se staza nastavlja i „penje” uz stijenu savlađujući u skućenom prostoru visinsku razliku od preko 100 m do izlaska na vrh stijene i dalje na zaravan Perića. Opisana staza prolaskom uz stijene pod Ravnima ili pod Perićima pruža mogućnost sportskog penjanja, zadržavanja, prolazak ispod vodopada i vezu s njegovim vrhom. Uz pomenute raskrsnice, putokaze i vidikovce predstavlja posebno zahtjevnu trasu za pripremu i održavanje. Ukupna dužina od ulaza u obuhvat do vodopada je cca 4,00km.

- Staza br.2. - Dom Bukovik-Babin Potok je pravac istok-sjeveroistok, početnim dijelom vodi livadama do prelaska puta i dalje strmom kraticom kroz šumu silazi na Babin Potok. Ciljno mjesto je utok i početak Peračkog Potoka, most i proplanak te odmor kod objekta uz Lješnicu-dužina 2,8 km.

- Staza br 3. - slijedi Perački Potok od nastanka (od utoka Lješnice u Babin Potok ispod Luka) nizvodno do vodozahvata Peračkog Vrela i dalje uz Gavrin Mlin do privatnih posjeda i kraja obuhvata. Ova staza je središnjim dijelom teško i rijetko prohodna, koristi se češće iz pravca Perca uzvodno do objekta vodozahvata, a iz smjera istoka do kraja livada koje omeđuju korito potoka. Većim dijelom su obale strme i nepristupačne, sjenovite i obrasle karakterističnom potočnom vegetacijom koja zajedno sa pripadajućom faunom i geološko-morfološkim karakteristikama predstavlja atrakciju za ljetnu posjetu. Ukupna dužina ove trase je cca 3,8 km.

- Staza br.4. - je na suprotnoj strani obuhvata i jedina direktna veza područja Bukovika i Skakavca sa livadama i rekreacionim površinama područja Koza i Stublina. To je strma i teško prohodna staza koju je potrebno urediti prema postojećoj ili nešto modifikovanoj trasi, a koja će većim dijelom predstavljati granicu I. i II zone zaštite. Silaskom u Perački Potok u blizini Stare Vodenice pruža mogućnost kretanja niz ili uz potok te zadržavanje kod vodenice (Gavrin Mlin), prolazak mimo vodozahvata i dalje uzbrdo ka Skakavcu ili Babinom potoku. Ukupna dužina je cca 2 km.

- Staza br. 5. - unutar III/3 zone vodi nizbrdo do kraja livada i planiranog vidikovca pozicioniranog prostorno najbliže i najpovoljnije vizure na vodopad. Trasu u širini 3 m je potrebno izuzeti od privatnih parcela, markirati i održavati zajedno sa definisanom površinom vidikovca. Odvojak sa ove staze vodi do ruba Crvenih Stijena koje su u reljefnom i geološko-morfološkom pogledu atrakcija za sebe i potencijalna meta planirane posjete- dužina cca 1,5 km.

Uz ove osnovne i opisane trase na karti su evidentirani svi poznati pješački pravci i kratice koji su u funkciji različitih namjena i interesovanja i koji se tretiraju kao dozvoljene i moguće hodne linije. Pojedinačna samoinicijativna kretanja mimo ovih trasa se ne planiraju, a tokom vremena uz dodatna zaznanja i potrebe moguće je unutar obuhvata evidentiranje novih pravaca od strane Upravitelja.

Slijedi orijentacioni bilans dužina opisanih i evidentiranih staza unutar granica obuhvata :

- Planinarske transverzale rute (A+B)	13,00 km
- Pješačke staze (1-5)	17,00 km

2.8. SAOBRAĆAJ I VEZE

Saobraćajna infrastruktura

Spomenik prirode „Vodopad Skakavac“ posjećuje se motornim vozilima do Planom utvrđenih receptivnih punktova planiranih na mjestima saobraćajnog pristupa obuhvatu iz četiri utvrđena pravca, a koja se međusobno razlikuju u pogledu dosadašnje tradicije posjete ovom području.

Pristupne saobraćajnice iz pravca Općina Centar i Stari grad „vode“ posjetitelja u prostor koji vodi ka geomorfološkom spomeniku vodopad Skakavca, kao čvornoj-žižnoj tački područja, i imaju odlike različitih saobraćajnih elemenata:

- sa jugozapadne strane iz pravca Općine Centar pristupna saobraćajnica vodi od Pionirske doline preko Radave do sela Nahorevo i dalje kroz centar sela do obuhvata Plana. Dužina ove saobraćajnice od sela Nahorevo do granica zaštićenog područja je cca 4.500 m¹;

- sa južne strane iz pravca Općine Stari grad pristupna saobraćajnica ide od raskrsnice Vučja Luka – Crepoljsko preko raskršča sa planinarskom trasom i dalje do sela Gornji Močioći. Ukupna dužina ove saobraćajnice od raskrsnice Vučja Luka – Crepoljsko do sela Gornji Močioći iznosi cca 5.000 metara¹.

Pristupne saobraćajnice do granica obuhvata treba da zadovolje važeće propise za V razred saobraćajnica uz primjenu savremenih kolovoznih zastora i minimalni gabarit kolovoza od dvije saobraćajne trake širine po 2,75 metara, sa obostranim bankinama minimalne širine od 0,5 metara.

Pristupne saobraćajnice sa sjeverozapadne i sjeverne strane iz pravca Općine Vogošća i Ilijaš „uvode“ posjetitelja u prostor koji do sada, osim pejzažno-oblikovnih elemenata, vizurnih i panoramskih slika, nije imao sadržaja fizičkih struktura, tako da do sada nije bio ni predmet interesovanja za masovniju posjetu. Planom su predviđeni određeni sadržaji sa ciljem da se i ovaj prostor „oživi“ i posjetiteljima osigura doživljaj vodopada i sa sjeverne strane:

- sa zapada iz pravca Općine Vogošća seoskim putem preko Blagovca i Tihovića dolazi se do granice obuhvata;
- iz pravca Općine Ilijaš odvojkom kod Srednjeg, lokalnim putem dolazi se do naselja Stubline gdje se spaja sa pristupnim putem iz pravca Vogošće ali i Starog grada, kao odvojka puta iz pravca Vučja Luka.

Predviđene zaustavne tačke-zaustavljanje i parkiranje motornih vozila- na granici obuhvata iz sva četiri pravca znače zaustavljanje ulaska motornih vozila u obuhvat zaštićenog područja, odakle posjetilac nastavlja obilazak područja utvrđenim kolsko-pješačkim komunikacijama. Završna obrada pomenutih komunikacija treba biti od prirodnih materijala.

Mreža kolsko pješačkih komunikacija u samom obuhvatu, koja je data na priloženoj situaciji, je položena uglavnom po postojećoj mreži šumskih puteva. Djelimično su to registrovani nekategorisani putevi, a djelimično snimljene komunikacije unutar šumskog i poljoprivrednog zemljišta koje nisu katastarski evidentirane. Funkcija im je prilaz i opsluživanje planiranih turističko-ugostiteljskih sadržaja, interventni, servisni, požarni prilazi od strane zaposlenih, i urgentna kretanja i posebno odobreni prevozi posjetilaca, kontrolisani ciljani prevozi grupa posjetilaca namjenskim vozilima za obilazak i razgledanje, pješačka i biciklistička i druga kretanja nemotornim vozilima. Nije planirano slobodno kretanje posjetilaca motornim vozilima unutar zaštićenog područja, odnosno njegove Prve i Druge zaštićene zone gdje se na prilaznim granicama predviđaju javni parkinzi kapacitirani i uređeni da prihvate planiranu izletničku posjetu. Unutar obuhvata predviđen je organizovan transport posjetilaca ekološki prihvatljivim vozilima kolektivnog prevoza samo duž

postojećih saobraćajnih komunikacija. Ovu funkciju potrebno je razraditi posebnim projektom, a u skladu sa utvrđenim mjerama zaštite i koordinirano sa Upraviteljem područja.

Ukupna dužina kolsko pješačkih komunikacija iznosi cca 15 km¹.

Komunikacije unutar obuhvata treba da zadovolje važeće propise za kretanje interventnih vozila, kao i vozila posebno odobrenog prevoza posjetilaca. Njihova kolovozna konstrukcija u sve tri zaštićene zone treba biti tamponska.

Površine se ne smiju asfaltirati zbog emisije poliaromatskih ugljikovodonika što daje povoljne pretpostavke apsorbovanja zagađivača, povoljnu autopurifikaciju. U zimskom periodu smanjuje potrebu posipanja kuhinjske soli i opterećenja podzemlja kloridima.

Za slučaj intervencija minimalni gabarit komunikacija treba da čini jedna traka širine 4,5 metara sa obostranim bankinama minimalne širine po 0,5 metara. Pošto se

radi o terenu sa velikim nagibima, posebnu pažnju posvetiti osiguranju padina i škarpi, usjeka i nasipa koristeći samo prirodne materijale (kamen, osiguranje sadnjom i sl.).

Telekomunikacije

Pitanje telekomunikacione mreže i telekomunikacionih sistema je najvećim dijelom rješeno i funkcioniše za potebe sadašnjih korisnika. Prateći servisno-smještajni objekat koji egzistira na zasebnoj parceli u neposrednoj blizini pripadajućih konstrukcija i instalacija treba da namjenom i kapacitetom zadovolji potrebe održavanja neophodnih namjenskih uređaja i boravak jedne ekipe zaposlenog osoblja. Gabarit objekta i njegovo oblikovanje mora biti prilagođeno uvjetima ambijenta i svim ostalim funkcijama okruženja. Data parcela je zajedno sa lokalitetom postavljenih uređaja na vrhu brda spojena i čini jedinstvenu površinu infrastrukturne namjene 2,40ha, unutar koje je planirana postavka i održavanje telekomunikacijskih sistema šireg značaja. Dati sadržaji i funkcije ne smiju ugroziti osnovnu namjenu prostora i u tom smislu moraju biti pod monitoringom imenovanog Upravitelja cjelokupnog zaštićenog teritorija. Dati predajni pravci veza sa drugim predajnicima nisu u koliziji sa planiranim prostornim razmještajem.

2.9. VODE, VODNE POVRŠINE I VODNA INFRASTRUKTURA

Osnovna koncepcija u oblasti voda u širem smislu se odnosi prvenstveno na poštivanje zaštite i očuvanja kvaliteta i kvantiteta podzemnih i površinskih voda ovog područja. Svi osnovni elementi zaštite i korištenja prostora definisani su u poglavlju „Mjere zaštite“ i poglavlju „Intervencije u zaštićenom području“ (čl. 9, čl. 11. Odluke o proglašenju šireg područja vodopada «Skakavac» spomenikom prirode).

Sva ova ograničenja su bila i jedna od osnova za definisanje namjena površina, kako ne bi došlo do kolizija u praktičnoj primjeni planskog dokumenta.

Na području Prve zaštićene zone zabranjuju se sve aktivnosti čiji cilj nije direktno uspostava, funkcioniranje, održavanje i upravljanje prostornim obuhvatom objekta prirodnog naslijeđa „Vodopad Skakavac“. Znači, dozvoljeno je kretanje posjetilaca uz ograničene rekreativne aktivnosti bez izgradnje bilo kakvih objekata.

U skladu sa pomenutom Odlukom, za objekte u Drugoj zaštićenoj zoni moguće je obezbjeđenje snabdijevanja vodom isključivo preko čatrnja-cisterni zbog zabrane kaptiranja vrela u toj zoni.

U Trećoj zaštićenoj zoni moguće je za, objekte definisane Odlukom, izvršiti obezbjeđenje vodosnabdijevanja lokalno - kaptiranjem vrela, ako je prostorni razmještaj povoljan, uz uslov da se ne naruši ambijentalna vrijednost vrela (kaptiranje treba izvršiti nizvodno od vrela).

Na sadašnjem stepenu istraženosti, Planom je definisana granica područja izvora i potoka Skakavac, unutar kojeg će se nakon provedenih terenskih istraživanja, izvršiti definitivno usaglašavanje zona sanitarne zaštite Peračkog Vrela.

Na terenu treba obilježiti ovo područje sa obavještenjima da se u njemu primjenjuju mjere kao u nukleusu.

Prikupljanje i tretman otpadnih voda objekata u zaštićenim zonama, zavisno od dispozicije objekta, treba riješiti lokalno preko bio-prečistača odgovarajućeg kapaciteta (broj ES) i sa kontinuiranim monitoringom kvaliteta efluenta, odnosno funkcije bio-prečistača.

Za zone rekreacije i boravka na otvorenom, kao i na ostalim bitnim tačkama, treba postaviti mobilne WC-kabine čiji će se tankovi organizovano prazniti u odgovarajućim intervalima.

Osim ovoga izuzetno korisni i konkretni prijedlozi budućih aktivnosti na zaštiti ovog područja dati su u ekspertizi „Hidrološke karakteristike i zaštita vodnog područja prirodnog naslijeđa „Vodopad Skakavac“, kao što su:

- na terenu obilježiti prvu zaštitnu zonu Peračkog Vrela i istaći upozorenja o pridržavanju mjera zaštite za I-u i II-u zonu sanitarne zaštite, te vodopada, izvora i potoka Skakavac;
- za definisanje i uspostavljanje zaštite izvora i vodopada Skakavac neophodno je izvršiti geološko i hidrogeološko kartiranje terena, uspostaviti kontinuirano mjerenje

- izdašnosti izvora Skakavac kao hidrološkog objekta prvog reda;

- neophodno je u toku jedne hidrološke godine uraditi najmanje jednu kompletnu i 4 skraćene analize vode, te isti broj bakterioloških analiza. Ove analize će osim osnovnog cilja ujedno ukazati i na eventualno nepovoljne aktivnosti u ovom području;

- izvršiti definitivno usaglašavanje svih relevantnih Odluka za ovo područje, uz definisanje važećeg stepena i mjera zaštite, koje se sada po više osnova preklapaju.

Iako su mjere zaštite po raznim osnovama, kao što je već rečeno uglavnom kompatibilne, neophodno ih je na osnovu terenskih ispitivanja precizirati kako ne bi došlo da nedoumica kod konkretne primjene Plana (kao što je to napr. urađeno za dilemu nukleus i I-a zona sanitarne zaštite Peračkog Vrela).

2.10. ENERGETSKA INFRASTRUKTURA

Elektronergetika

Napajanje objekata električnom energijom u obuhvatu posebnog područja prirodnog naslijeđa „Vodopad Skakavac“ je na 10(20) kV napona distributivne mreže. Mjesto priključka na mrežu je distributivna trafostanica tipske jedinične snage transformatora, projektovana prema Tehničkim preporukama Elektrodistribucije Sarajevo. Mrežu planirati isključivo kablovsku, sa mogućnošću dvostranog napajanja, iz glavnog i rezervnog izvora napajanja višeg reda. Također, planirati mogućnost povezivanja 10(20) kV kablovske mreže planiranog obuhvata sa susjednim obuhvatom (SN 10-20 kV mrežu iz pravca Općine Stari Grad orijentacione dužine do priključka cca 5 km, a iz pravca Općine Centar cca 7 km.) Najbliža trafostanica je TS 10-20/0.4 kV Močioci, br.880, 100 kVA, koja se napaja iz TS HREŠA (entitet Republike Srpske).

Distributivne trafostanice planirati u težištu potrošača, a broj definisati prema specifičnom opterećenju transformatorske jedinice. S obzirom da se radi o spomeniku prirode, faktori koji utiču na izbor tipa trafostanice za date lokacije, u okviru ovog područja su: naponski nivo, snaga potrošnje, stepen razvoja elektroenergetskog sistema i ekološki uslovi. Trafostanice moraju biti skladno uklopljene u postojeći prirodno-ekološki ambijent,

kroz svoju arhitektonsku formu i primjenu konstruktivnih i oblikovnih elemenata, kao i uređenje vanjskog prostora oko njih. Trafo stanice moraju biti ekološki neškodljive bez uljnog punjenja i sadržaja bifenila. Razvod električne energije na niskom naponu za pojedine objekte planirati isključivo kablovskom mrežom.

Termoenergetika

Na predmetnom prostornom obuhvatu nema izgrađenih toplifikacionih sistema.

Opskrba energijom i energentima zahtijeva sveobuhvatan pristup koji će sagledati potencijalne mogućnosti korištenja onih vidova energije koji predstavljaju optimalno rješenje za ovo područje, kao objekat prirodnog naslijeđa.

Obzirom na položaj, kao i utvrđene mjere zaštite dopušteno je koristiti električnu energiju i tečni naftni plin (TNP). Za skladištenje tečnog naftnog plina potrebno je pažljivo odabrati veličinu i lokaciju rezervoara, vodeći računa o urbanističko-ambijentalnim vrijednosti. Za male individualne objekte može se koristiti drvo.

2.11.ZAŠTITA STANOVNIŠTVA I DOBARA

Obrana i zaštita od ratnih dejstava

U obuhvatu Plana se ne nalaze površine pod minama-minska polja.

Objekti za sklanjanje ljudi i materijalnih dobara se moraju obezbjediti u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća. (čl.52.,“Sl.novine Federacije BiH“,br.39/03).

Zaštita od elementarnih nepogoda

Unutar obuhvata nije ustanovljeno nijedno aktivno klizište, dok je po osnovu ugroženosti od požara ovo područje većeg rizika.

Svaka aktivnost koja može prouzrokovati štetu opasnu po život i zdravlje ljudi kao i štetu na materijalnim dobrima mora se regulisati u skladu sa planom unutrašnjeg reda zaštićenog područja, utvrđenog od strane Upravitelja.

2.12. KOMUNALNA HIGIJENA

Prikupljanje, deponovanje i uklanjanje otpada

Komunalni otpad treba sakupljati u posebne posude koje treba prema potrebi organizovano odvoziti na gradsku deponiju, a po osnovu internog pravila kojeg utvrđuje Upravitelj posručja.

Mjesto, način odlaganja i odvoz otpada osigurava Upravitelj.

Građevinski otpad se mora odmah odvoziti van obuhvata zaštićenog područja.

2.13. BILANS POVRŠINA I PROSTORNO URBANISTIČKI POKAZATELJI

Bilans površina

Površine po namjenama i njihova zastupljenost u ukupnom obuhvatu

zaštićene zone	NAMJENA POVRŠINA											
	Šume i šumska zemljišta		Poljoprivredno zemljište		Zone sanitarne zaštite Peračkog vrela		Građevinsko zemljište		Rekreacione površine *		UKUPNO	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
I	266,03	59,32	2,73	0,60	179,71	40,07	0,00	0	0,72	0,16	448,47	31,35
II	533,36	86,46	24,11	3,91	58,30	9,45	1,13	0,18	3,93	0,64	616,90	43,12
III	156,36	44,20	164,12	46,40	24,98	7,06	8,26	2,33	24,21	6,84	353,72	24,72
I zona Perač. Vrela					11,61	100					11,61	0,81
UKUPNO	955,75	66,80	190,96	13,35	274,60	19,19	9,39	0,66	28,86	2,02	1430,7	100,00

* Površine rekreacije se preklapaju sa namjenom šumskog i poljoprivrednog zemljišta

Prostorni pokazatelji

Građevinsko zemljište 9,39ha
- stanovanje 4,89ha
- društvena infrastruktura 2,10ha
- infrastrukturni sistemi 2,40ha

Zone sanitarne zaštite Peračkog Vrela
- I i II zona sanitarne zaštite Peračkog vrela 274,60ha

Šume i šumsko zemljište – ukupno 955,75ha
- u državnoj svojini i svojini drugih pravnih korisnika 842,82ha
- privatnih korisnika 112,93ha

Poljoprivredno zemljište - ukupno 190,96ha
- u državnoj svojini i svojini drugih pravnih korisnika 85,87ha
- privatnih korisnika 5,09ha

Rekreacione površine 28,86ha

Kolske saobraćajnice (unutar pretežne namjene) 15 km
Pješačke komunikacije 33 km

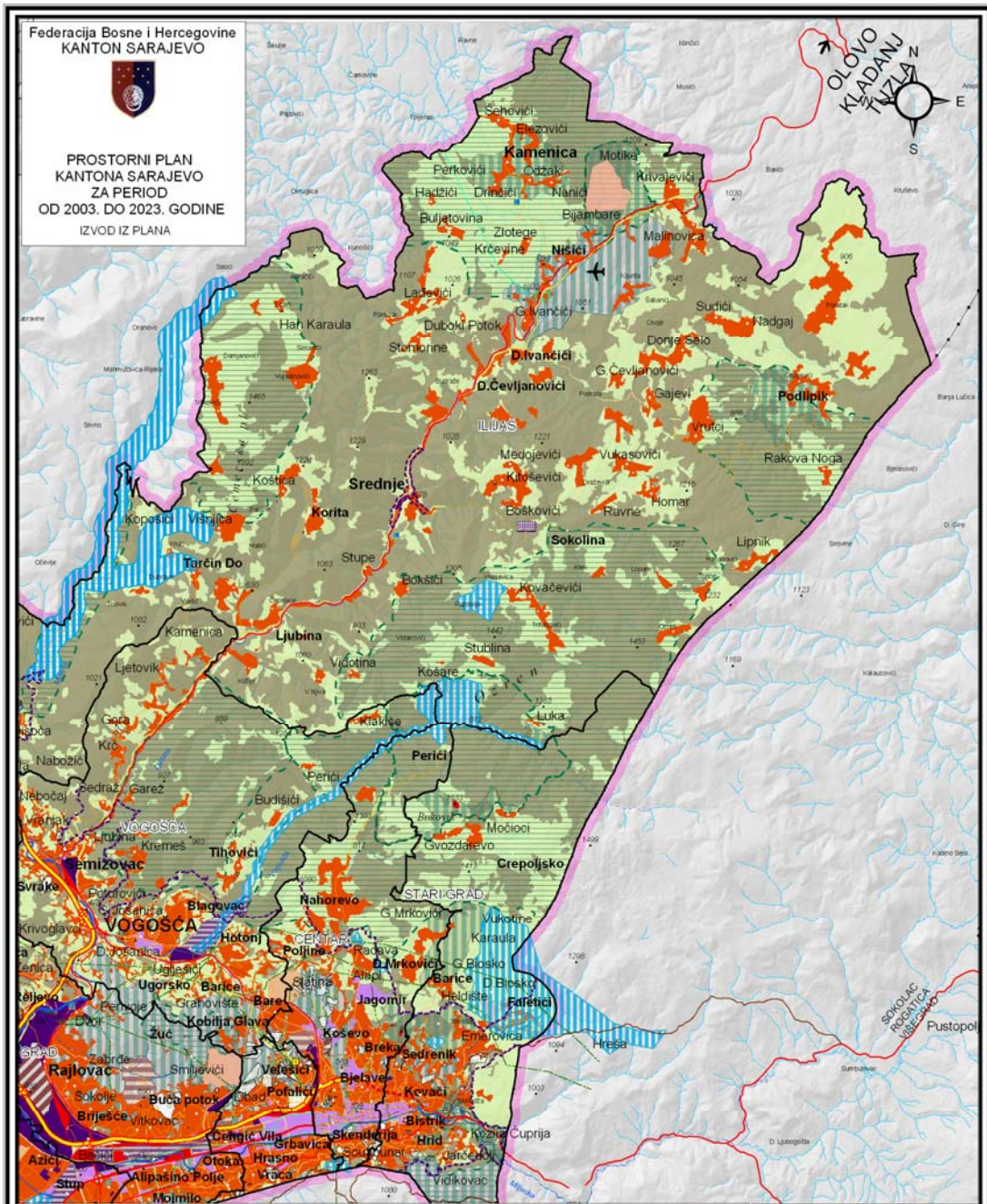
Zemljište u državnoj svojini i svojini drugih pravnih korisnika 1072,71ha
Zemljište privatnih korisnika 357,99ha

B Grafički dio Plana

Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO

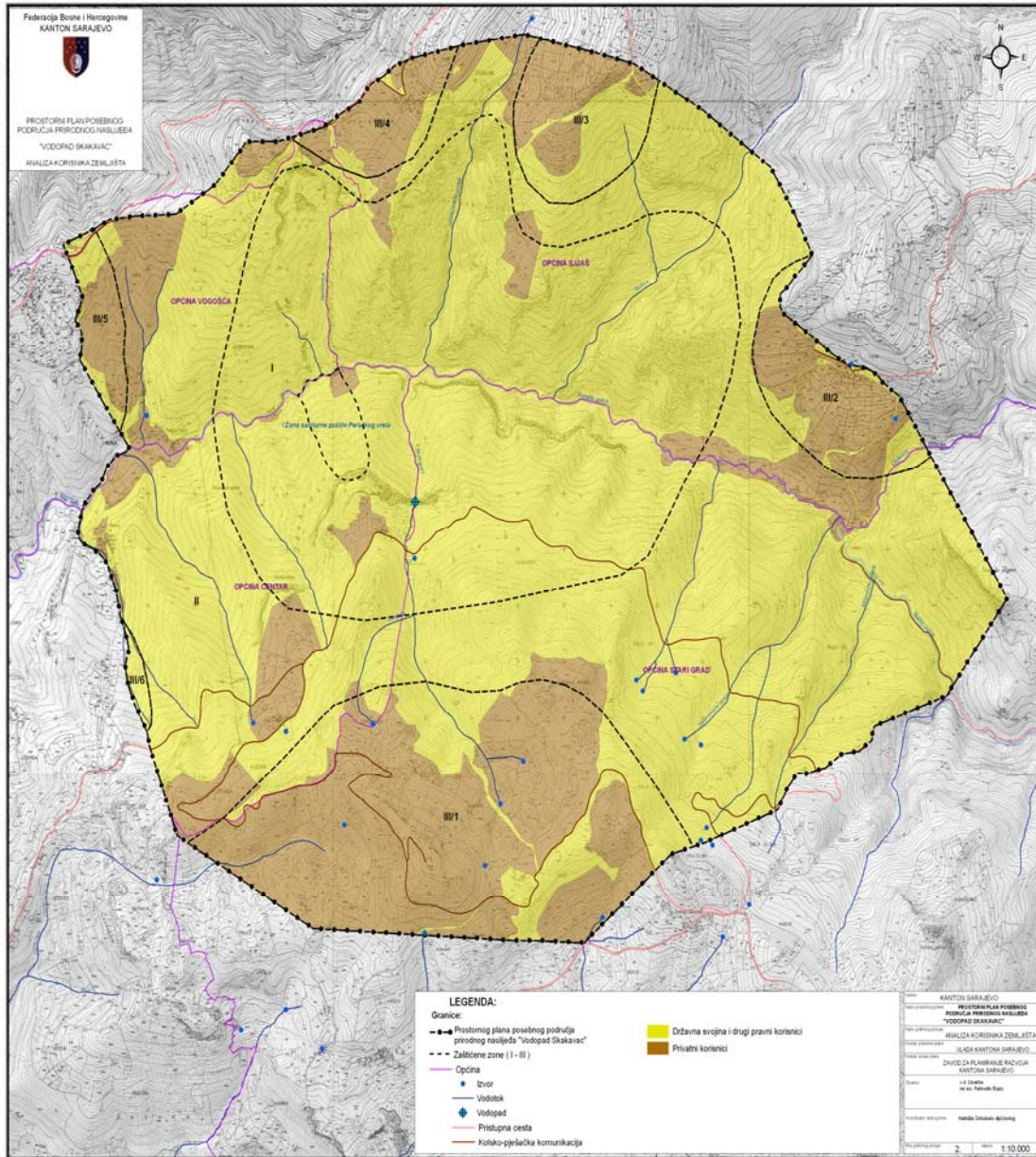

PROSTORNI PLAN
KANTONA SARAJEVO
ZA PERIOD
OD 2003. DO 2023. GODINE
IZVOD IZ PLANA

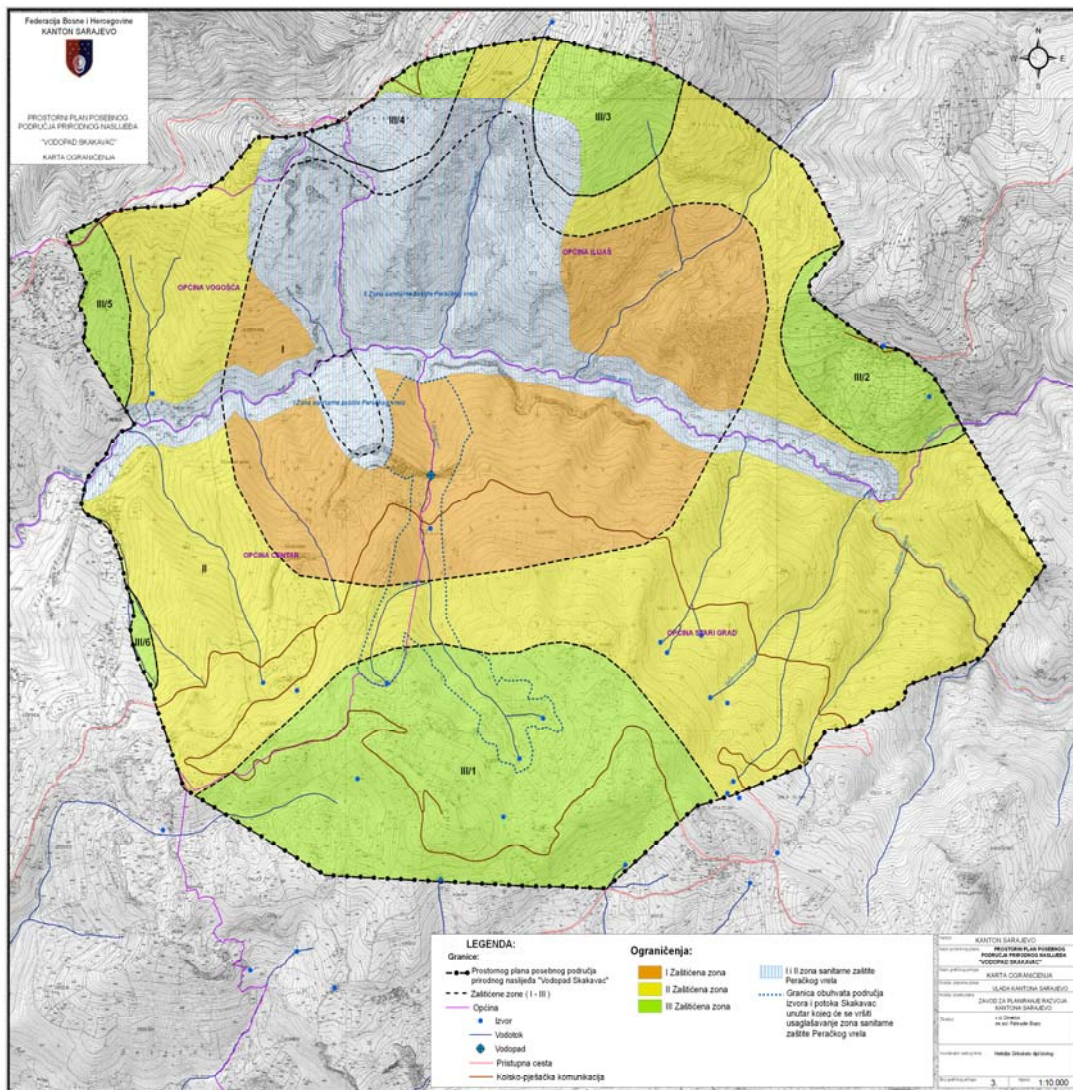
LEGENDA:	POVRŠINE ZA RAZVOJ I UREĐENJE:	KOMUNALNA INFRASTRUKTURA
<p>OSNOVNA KARTA</p> <ul style="list-style-type: none"> Međunarodna linija Granica kantona Granica opštine Vodotoč Granica LIP Naseljena mjesta Podzemni kolektor Aktivna linija 	<p>GRAĐEVINSKO ZEMLIŠTE</p> <ul style="list-style-type: none"> stanovanje društvena infrastruktura radno-poslovna zona privreda kamenolom područja planirana za daljnji razvoj specijalna namjena komunalne površine 	<p>POLJOPRIVREDNO ZEMLIŠTE</p> <ul style="list-style-type: none"> polj. zemljište-većno-umjerno, umjerno i vešto obradivo zemljište <p>ŠUMARSKO ZEMLIŠTE</p> <ul style="list-style-type: none"> šumsko-privredno, posebno i zaštitne namjene <p>VOĐE</p> <ul style="list-style-type: none"> vodostajna zona vodne površine (akumulacija) podzemna zona akumulacije potencijalna nalazišta pitke vode (C-čestirni i Lokalni) <p>POSEBNO ZAŠTITNE PROSTORNE</p> <ul style="list-style-type: none"> Kulturno-historijsko prirodno naslijeđe
		<p>KOMUNALNA INFRASTRUKTURA</p> <ul style="list-style-type: none"> Audiodista Magistralna cesta Regionalna cesta Tržišna mreža Zelezničko, stanišni i raskrštno-transportni čvorovi (stanišni, depo, stanice) vazdušni saobraćaj Gasovod Dalekovodi (400kV, 220kV, 110kV, 35kV) GMR (S) gasna mreža stanica

Kanton SARAJEVO
Naziv prostornog plana: PROSTORNI PLAN POSEBNOG PODRUČJA PRIRODNOG NASLIJEĐA "VODOPAD ŠKAVAJAC"
Naziv grafičkog priloga: PROSTORNI PLAN KANTONA SARAJEVO ZA PERIOD OD 2003. DO 2023. GODINE. IZVOD IZ PLANA
NOSILAC: pripremljen prema
VLADA KANTONA SARAJEVO
ZAVOD ZA PLANIRANJE RAZVOJA KANTONA SARAJEVO
Direktor: v.d. Direktor mr. sc. Fatrudin Đuzo
Koordinator radnog tima: Hatidža Širbatalo dipl. biolog
Bris grafičkog priloga: 1. Mjerilo: 1:100.000

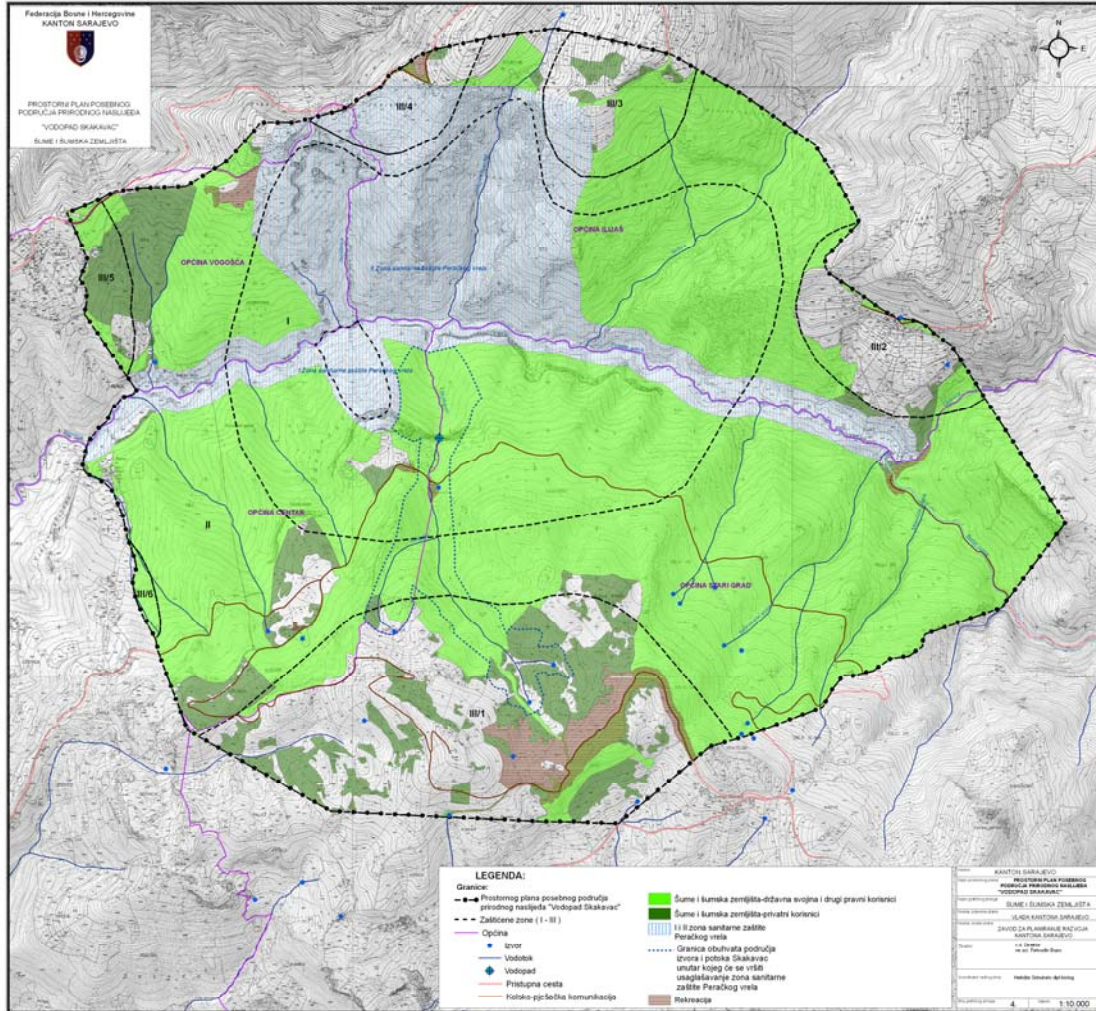

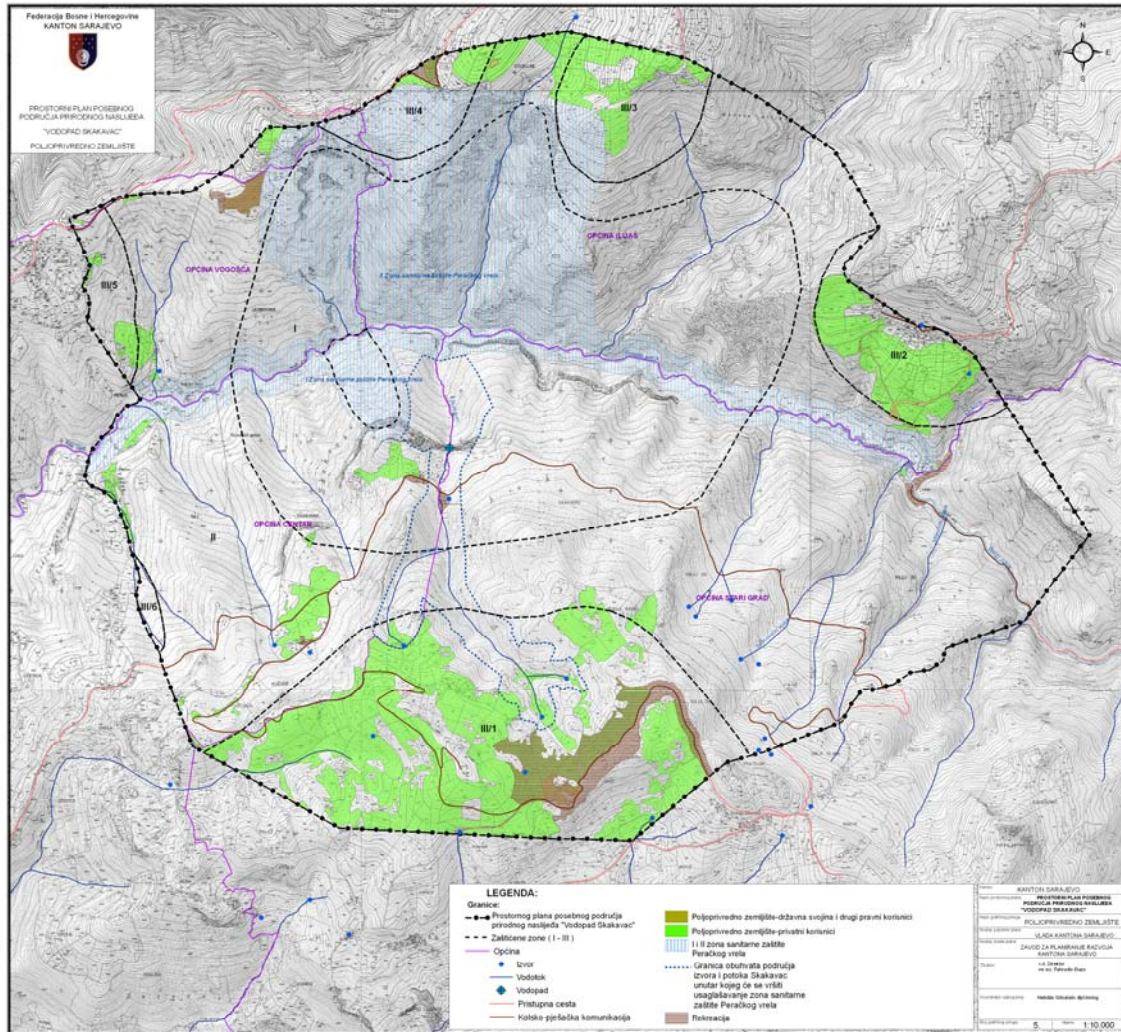
e-mail: sk@ks.gov.ba; www.ks.gov.ba
Tel: + 387 (0) 33 562-055, + 387
Fax: + 387 (0) 33 562-210
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

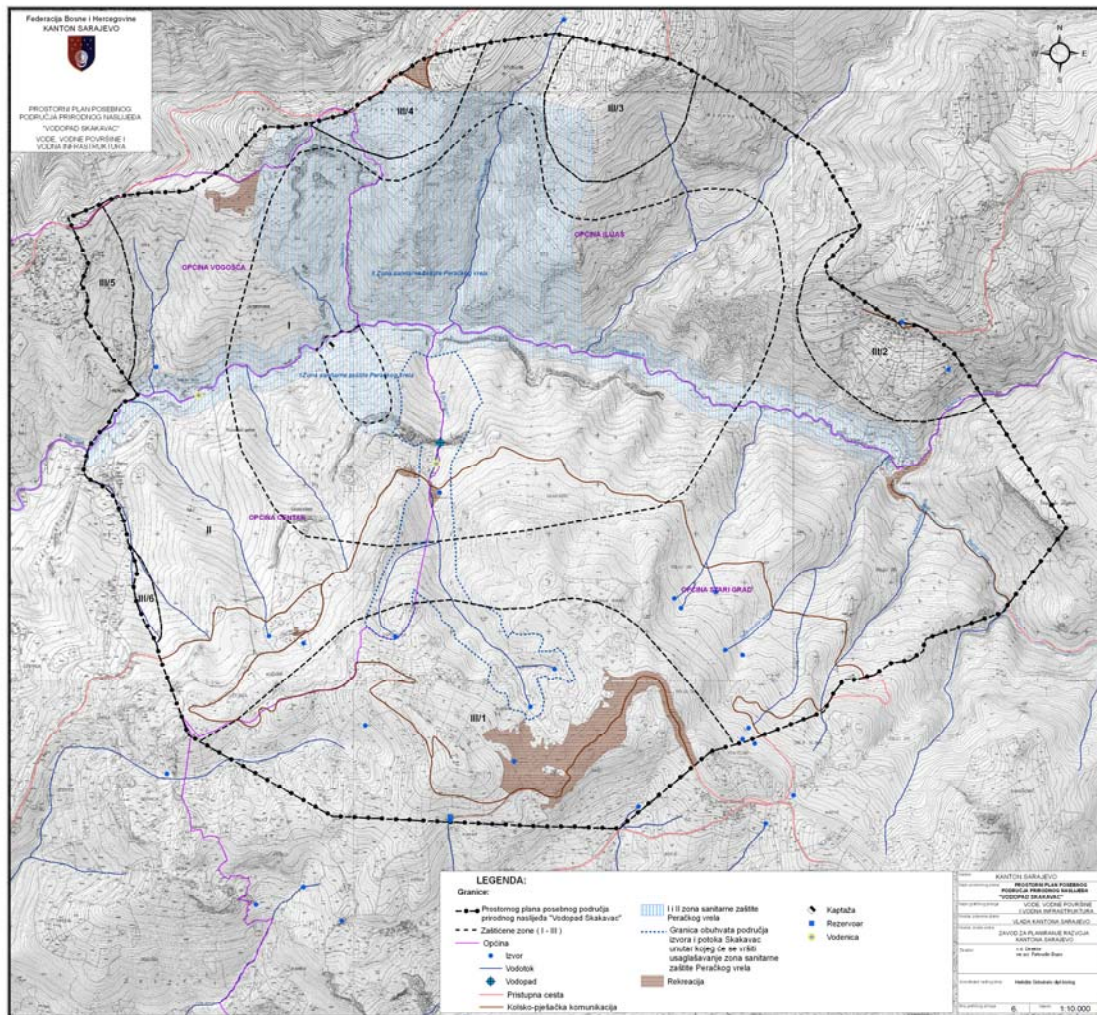

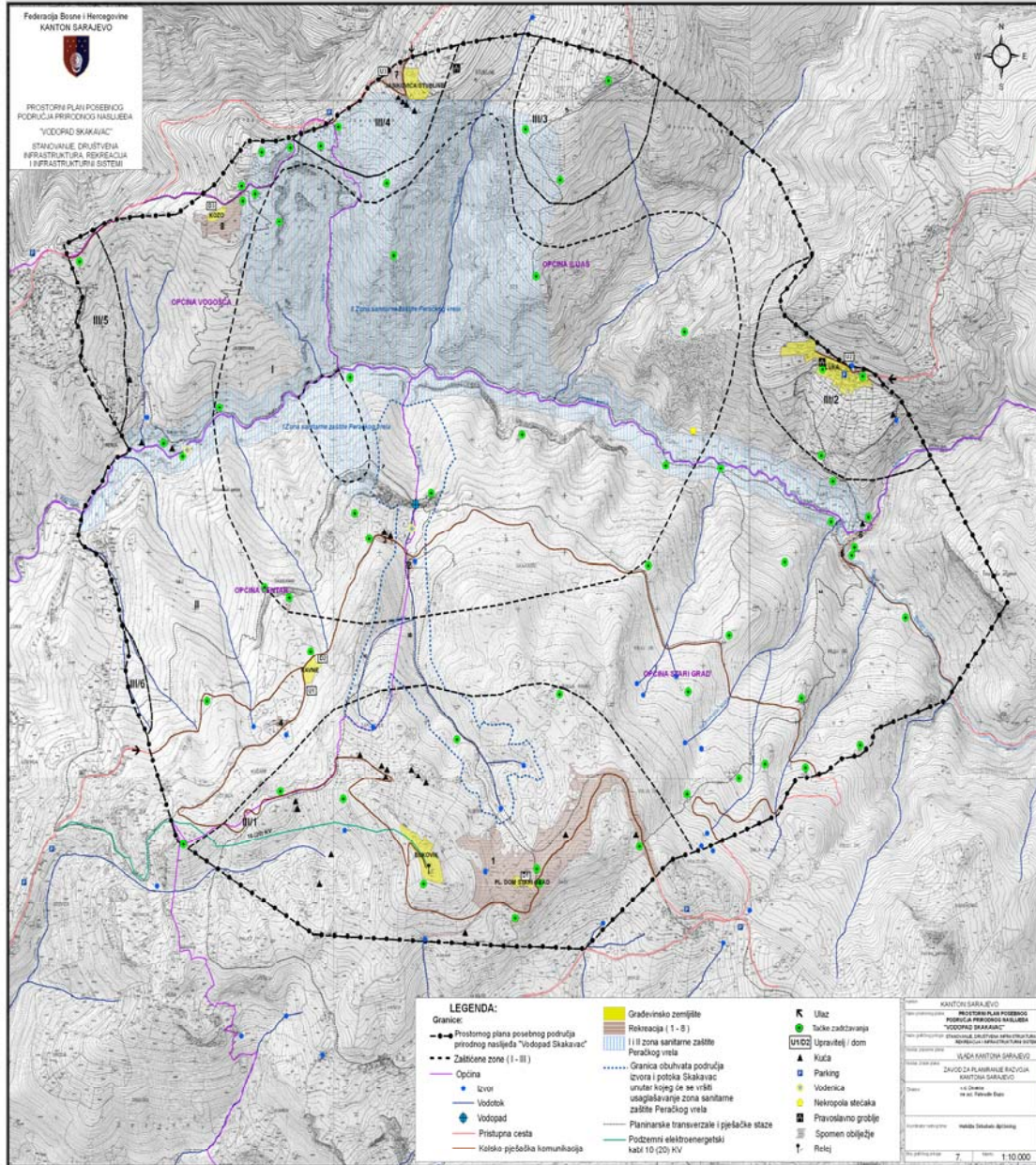

e-mail: sk@ks.gov.ba; www.ks.gov.ba
Tel: + 387 (0) 33 562-055, + 387
Fax: + 387 (0) 33 562-210
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

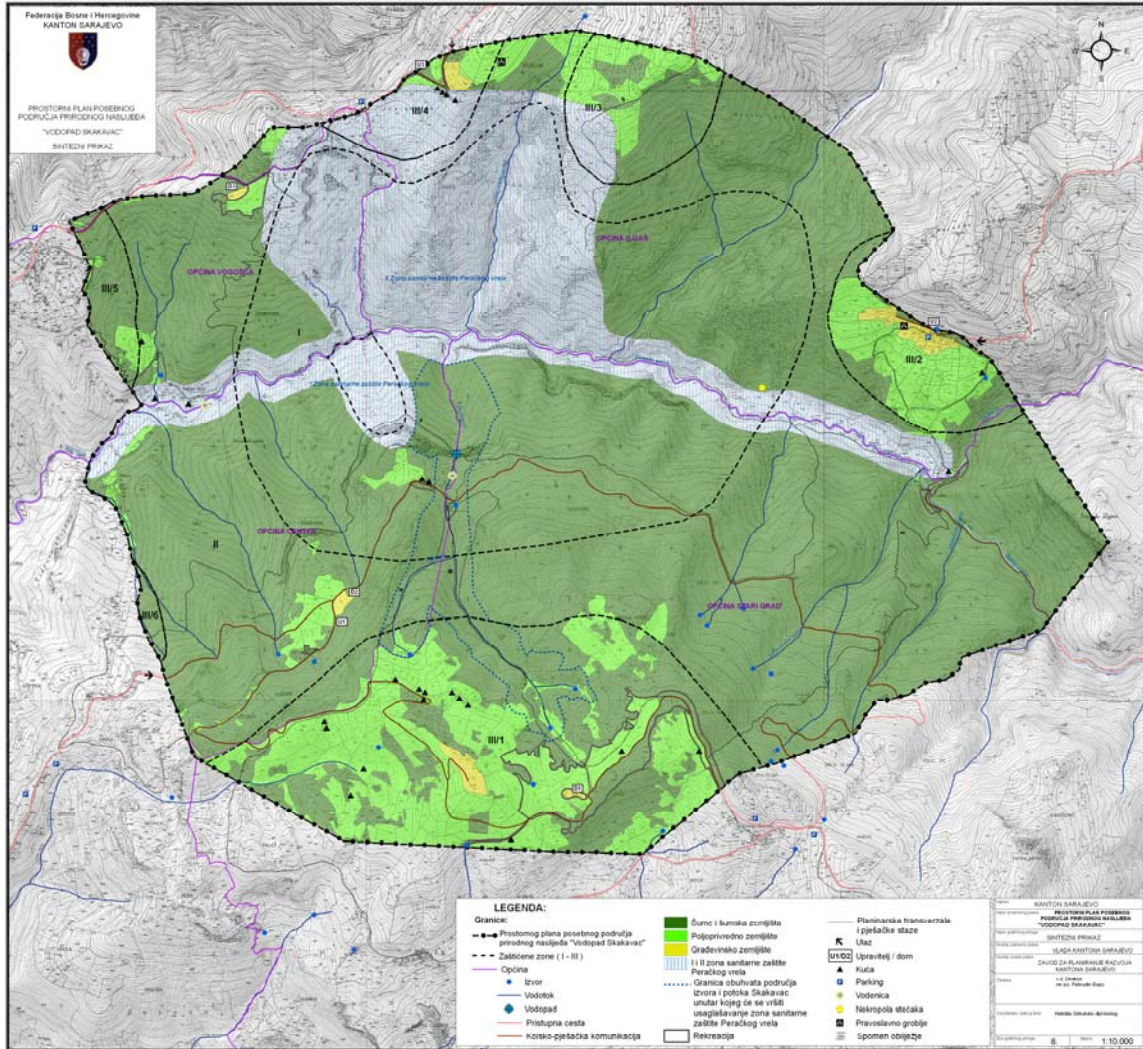

e-mail: sk@ks.gov.ba; www.ks.gov.ba
 Tel: + 387 (0) 33 562-055, + 387
 Fax: + 387 (0) 33 562-210
 Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

e-mail: sks@ks.gov.ba; www.ks.gov.ba
 Tel: + 387 (0) 33 562-055, + 387
 Fax: + 387 (0) 33 562-210
 Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

